

آشنایی با معماری جهان

معماری یونان و معماری روم

سعید امیدی – دانشگاه آزاد واحد پرند

پاییز 92

معماری یونان

وضعیت طبیعی و جغرافیایی

سرزمینی که تمدن و فرهنگی یونان باستان در آن شکل گرفت، از یونان و جزایر یونانی تشکیل شده بود، که عبارت بودند از: یونان شمالی، مرکزی و جنوبی (پلوپونز) و همچنین جزایری که در سواحل شمالی (تراس) و شرقی (آسیای صغیر) دریای اژه قرار دارند. عبارت دیگر میتوان چنین گفت که: شبیه جزیره‌ی بالکان در جنوب اروپا قرار دارد که قسمت بزرگی از آن در دریای مدیترانه پیش رفته است و در همین قسمت کشور یونان قرار گرفته است، بخش اعظم این شبیه جزیره را کوه‌های صخره‌ای و پر شیب فرا گرفته که تنها میان جلگه‌هایی که وسط این کوه‌ها قرار دارند، اراضی حاصلخیزی جهت کشاورزی وجود دارد. در این کوه‌ها علاوه بر معادن سنگ آهن، مس و نقره، سنگ مرمر بسیار زیبایی که به آسانی قابل تراش و تغییر شکل است، به فراوانی یافت می‌شود.

در یونان تابستان‌ها گرم و تقریباً بدون بارش و فصل بارندگی در زمستان است و این کشور اکثر اوقات دارای اسمانی صاف و آبی است.

دریای اژه سواحل شرقی یونان را که بزیستگی‌ها بسیار دارد، احاطه کرده است. شبیه جزیره‌های باریک که در دریا پیش رفته‌اند، به تعداد زیادی در یونان وجود دارند، که باعث پدید آمدن خلیج‌هایی که تا عمق خشکی نفوذ نموده‌اند، گردیده و همبین خلیج‌ها بندرهای مناسبی برای تردد کشتی‌هاست.

معماری یونان

پیشینه تاریخی یونان

اولین گروه یونانی زبان حدود 2000 سال پیش از میلاد وارد یونان شدند. تازه واردان با خود فرهنگی را آورده بودند که خیلی زود جایگزین سنت های رایج سرزمین یونان، جزایر اژه و کرت شد. تا حدود هزاره اول پیش از میلاد یونانیان ساحل غربی آسیای صغیر و قبرس را به استعمار خود در آورده بودند. در این دوره سه زیر گروه اصلی قابل تشخیص اند: دوریایی ها که در پلوپونیس ساکن بودند، آیونیایی ها، ساکنین آتیکا و آیولینی ها که در شرق اژه می زیستند. با وجود تفاوت های فرهنگی و گستردگی جغرافیایی، یونانیان به واسطه زبان و عقاید مشترک همبستگی داشتند.

معماری یونان

نقشه سرزمین یونان باستان

معماری یونان

پیشینه تاریخی یونان

تداوم تمدن یونان در واقع با تولد دولت شهرها یا پلیس(ها) آغاز گردید. در سواحل این کشور که موانع طبیعی بزرگترین عامل استقلال دولت شهرها بودند، رفته رفته تمدن باستانی یونان شکل گرفت. ارتباطات که صرفاً از طریق دریا امکان پذیر، بود این دولت شهرها را با فرهنگ و تمدن دیگر جزایر و کشورهای حاشیه مدیترانه آشنا نمود، و از این طریق زمینه های اقتصادی تجاری، ایجاد گردید. در برخورد با این تمدن ها و رونق اقتصادی، زمینه های رشد هنر طبیعت گرایی یونان روح و قوت گرفت.

در قرن های هفتم و هشتم از میلاد برداشت یونانی ها از مفهوم پولیس یا دولت شهر تغییر کرد. شهرها که زمانی در قالب ارگ، محل پناه گرفتن در زمان مشکلات بودند، به صورت جامعه و مفهومی برای تعریف هویت در آمدند. دولت شهرها چنانکه امروز شناخته می شوند به روش های مختلفی اداره می شدند که از جمله: حکومت سلطنتی (مونارشی monarchs به معنی حاکم مطلق)، حکومت اشراف (آریستوکراسی aristio و kratia به معنی حکومت برگزیدگان)، حکومت استبدادی (tyrannos به معنای فرمانروای مستبد)، حکومت چندتن (الیگارشی oligio به معنای اقلیت حاکم) و در آن، دموکراسی (demos به معنی مردم) اشاره کرد.

معماری یونان

شیوه معماری یونان

به طور کلی آثار معماری یونانی بر اساس شیوه هایی خاص ساختمانی بنیاد شده اند. کهن ترین شیوه های قابل تقسیم بندی در معماری یونانی عبارتند از: شیوه ی دوریک، ایونیک(ایونیایی) و شیوه کرنتی. سبک هایی که معماری یونانی پدید آورده اند، تا حدودی بر حسب جزئیات، ولی عمدتاً بر اساس تناسب های اجزا از یکدیگر متمایز می شوند. هر سبکی برای هدف خاصی به کار گرفته می شد و هر یک مفاهیم متفاوتی را مجسم می کرد. به همین خاطر هر یک از شیوه های معماری یونان، دارای ویژگی های خاصی هستند، که در ادامه به معرفی اجمالی خواهم پرداخت.

شیوه ی دوریک

شیوه ی دوریک یا دوریسی که نام خود را از سرزمین مرکزی یونان کرفته است، اصلی ترین شیوه ی معماری یونان است. ستون دوریک مشتمل بر بدنه ستون که از قاعده دایره برخوردار است، و از پایین به بالا از قطر دایره کاسته میشود. سطح بدنه ستون با شیارهای کم عمق عمودی به نام قاشقی ها تزیین شده است. در انتهای بخش بدنه با یک خط افقی به گلوبند یا گلویی به سرستون متصل می شود. پیشانی یا اسپر از دو بخش اصلی دیگر مختلط تر و اجزا آن عبارتند از: فرسب(ردیف سنگهای صیقل خورده، و افقی که مستقیماً بر روی سرستون ها تکیه دارد) و افریز با سه ترکی ها و چهار گوشی ها تزئینی اش و طرہ به صورت مثلثی در می آید.

معماری یونان

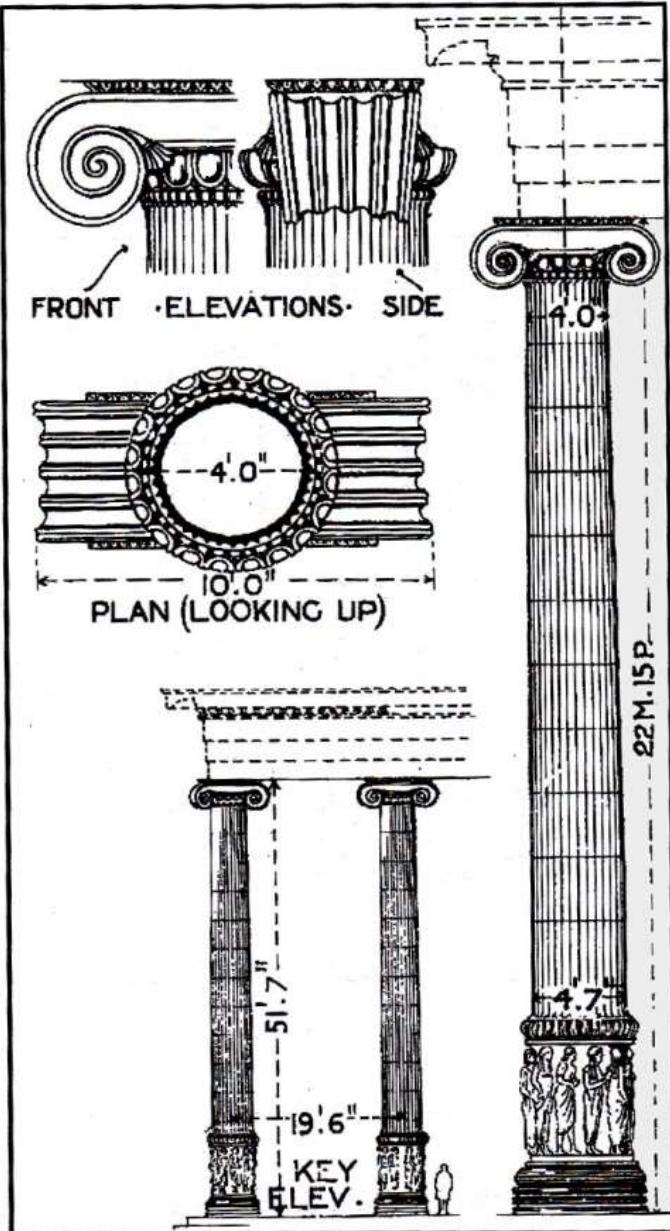
شیوه‌ی دوریک

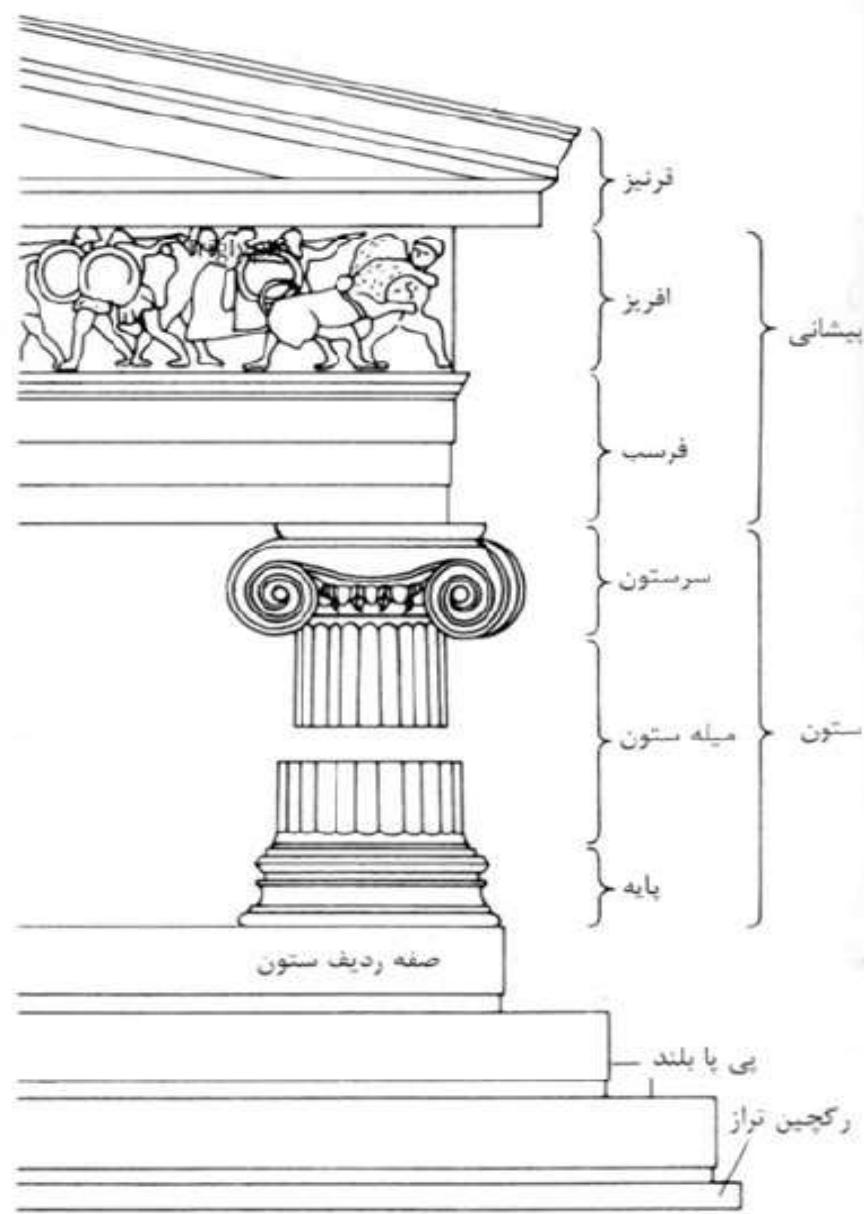
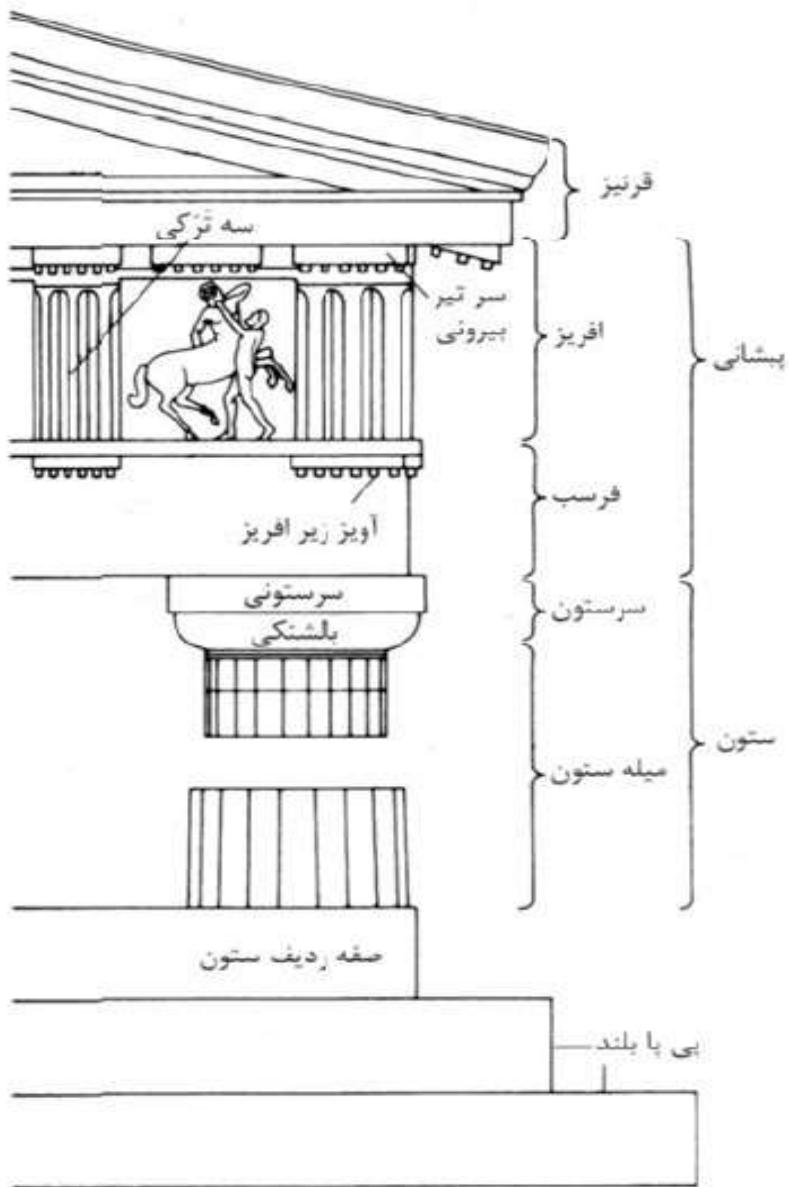
و با لبه‌ی برجسته به بیرون خود سطح سنتوری را احاطه می‌کند. همه بخش‌های بنا از سنگ‌های تراشیده شده که بدون ملات بر روی هم قرار گرفته‌اند. و بدیهی است که در نهایت استادی ساخته و پرداخته شده‌اند. نسبت ارتفاع قاعده در ستون دوریک در آغاز ۴ به ۱ بوده ولی در دوره‌ی کلاسیک این نسبت به پنج و یک دوم و پنج و سه چهارم می‌رسد، در دوره‌ی هلنی نسبت ۷ به ۱ می‌شود.

معماری یونان

شیوه ی ایونیک (ایونیایی)

این شیوه ی معماری به سرزمین ایونیا واقع در ساحل آسیای صغیر(ترکیه) منسوب بوده و کمتر از شیوه ی دوریک صلابت و استواری و رسمیت دارد. نخستین بقایای معماری ایونیک از پرستشگاه هایی است که متعلق به قرن ششم ق.م است. از ویژگی های این شیوه: ستون باریک و بلند با سرستونی پیچ خورده (حلزونی شکل) است. طرح ستون این شیوه به بیننده از هر طرف دید مشابهی می دهد. نسبت ارتفاع به قاعده ستون در این شیوه ۹ به ۱ و ۱۰ به ۱ یعنی ستون دوریک بلند تر است و تعداد شیارهای روی بدنه ی ستون نیز ۲۴ عدد است.

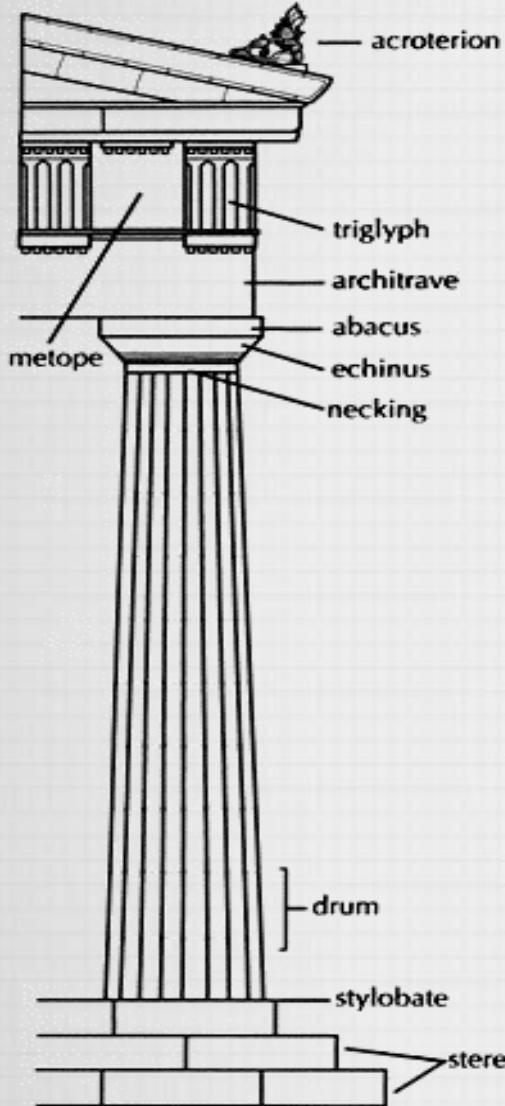

معماری یونان

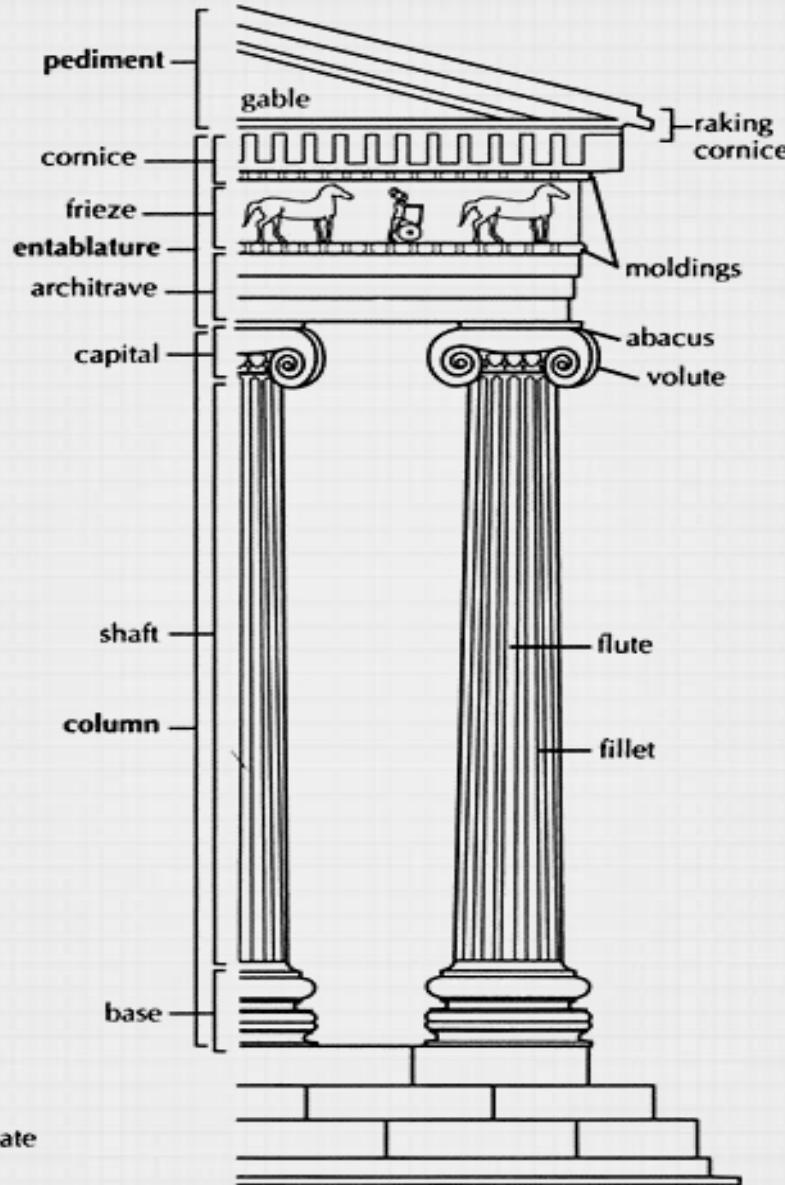
شیوه ی کرنتی (قرنی)

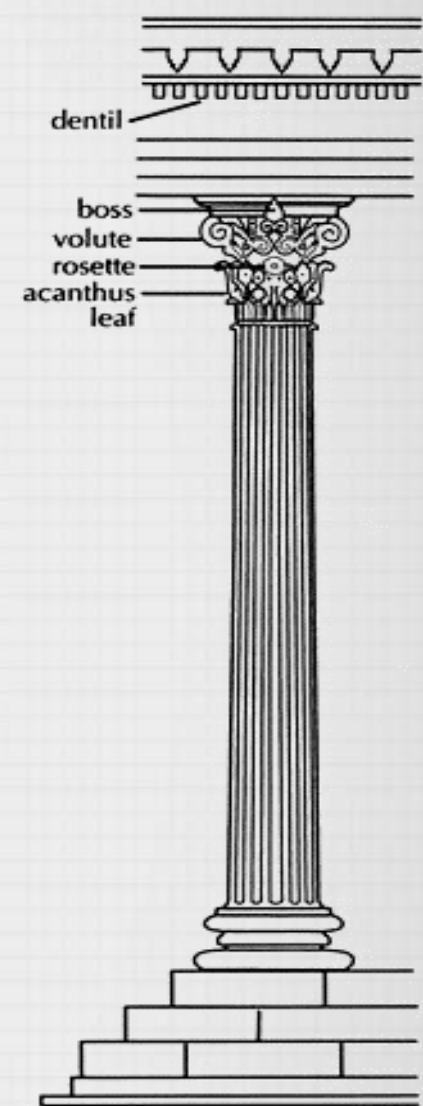
شیوه کرنتی در اوخر سده پنجم ق.م توسط معماری به نام کالیماخوس ابداع و به کار گرفته شده و به ناحیه کرنیت واقع در جنوب شرقی بخش مرکزی یونان منسوب است. برای نخستین بار از ستون کرنتی در داخل معابد استفاده گردید. ویژگی آن، سرستونی به شکل کاسه ی زنگ رو به بالا، با ارایش برگ کنگری به گرد آن است. بدنه ستون کرنتی هم از بدنه ی ستون دوریک باریک تر و بلند تر است. ولی قطر آن، مانند بدنه ی ستون ایونیک، از روی پایه ی ستون به یک میزان بالا می رود. بهترین نمونه این شیوه نیز معبد زئوس در آتن می باشد.

Doric order

Ionic order

Corinthian order

معماری یونان

أنواع بناها

قربانگاه‌ها: قربانگاه‌ها در ساده‌ترین شکل، شبیه اجاق بود که بر روی سکویی بلند از سنگ ساخته می‌شد. در داخل آن حیوانی که جهت قربانی هدیه شده بود، سوزانده می‌شد تا دود آن به سوی خدایان که در آسمان نظاره گر انسان‌ها بودند، متصاعد گردد. و در مقابل در ورودی معابد ایجاد می‌شد.

گنج خانه: بناهای دولتی یا خصوصی بودند، که برای یادبود و نگه داری اشیا اهدا شده بودند.

تولوس: این بناها نیز معبد هستند، اما به خاطر شکل نقشه شان که دایره است، به تولوس معروفند. تئاتر: تئاتر رو باید از ابتکارات یونانیان دانست. یونانی‌ها اجتماعات ورزشی بزرگی مانند المپیک داشتند، که همین امر موجب گردید که انها به ایجاد فضاهای بزرگی نظریه تئاتر مباردت ورزند.

ادئون: بنای کوچکی است که برای برگذاری مراسم و مسابقات ادبی ساخته می‌شد، این بناها را گاهی سالن ساز و آواز نیز گفته‌اند.

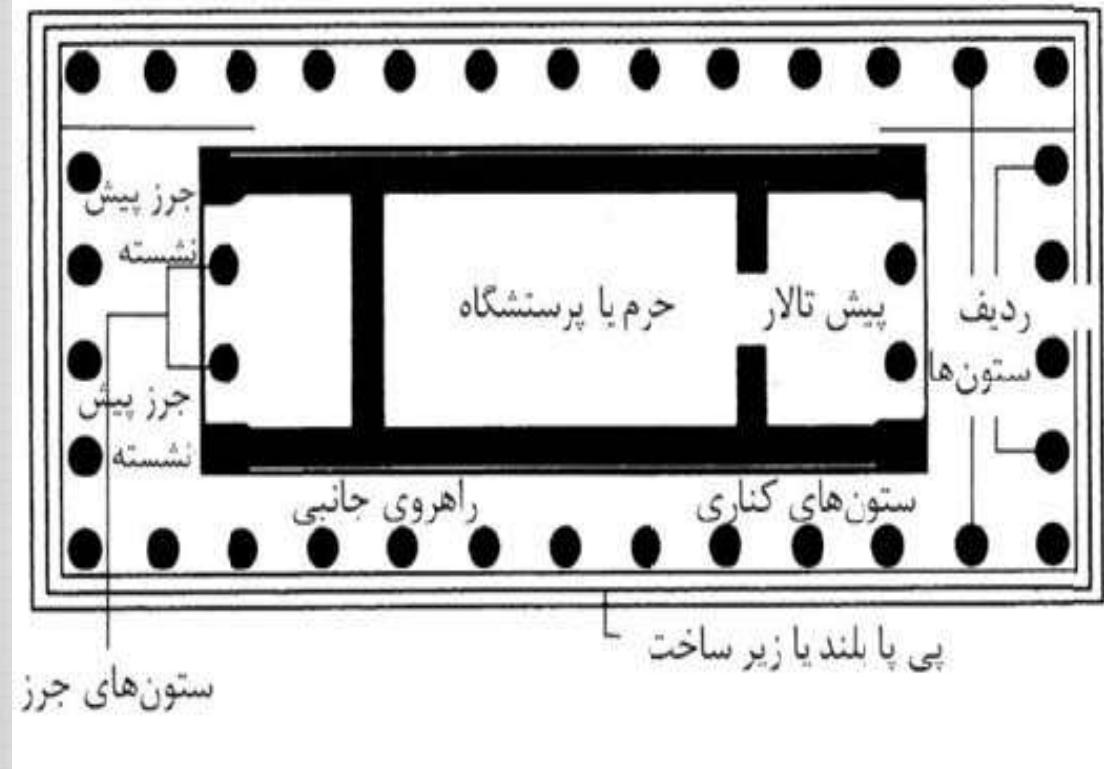
آگورا: میدان عمومی شهر که نخستین بار در منطقه ای که به طور طبیعی چند خیابان به هم می‌رسند، شکل گرفت. این فضا یک فرم هندسی خاصی را دنبال نمی‌کرد، بلکه با گذشت زمان به شکل‌های هندسی رسید. ساختمان‌های عمومی داخل این میدان ساخته می‌شدند.

خانه یونانی: در خانه یونانی تمام اتاق‌ها به حیاط مرکزی متصل و راه دارند، که ساختمان و عملکرد هر یک از آن‌ها نسبت به فضای خارجی را دارا بوده است. علت این است که معماری یونانی درون گرا بوده، چون خواستار آن بودند که زندگی خصوصی خود را حفظ نمایند.

معماری یونان

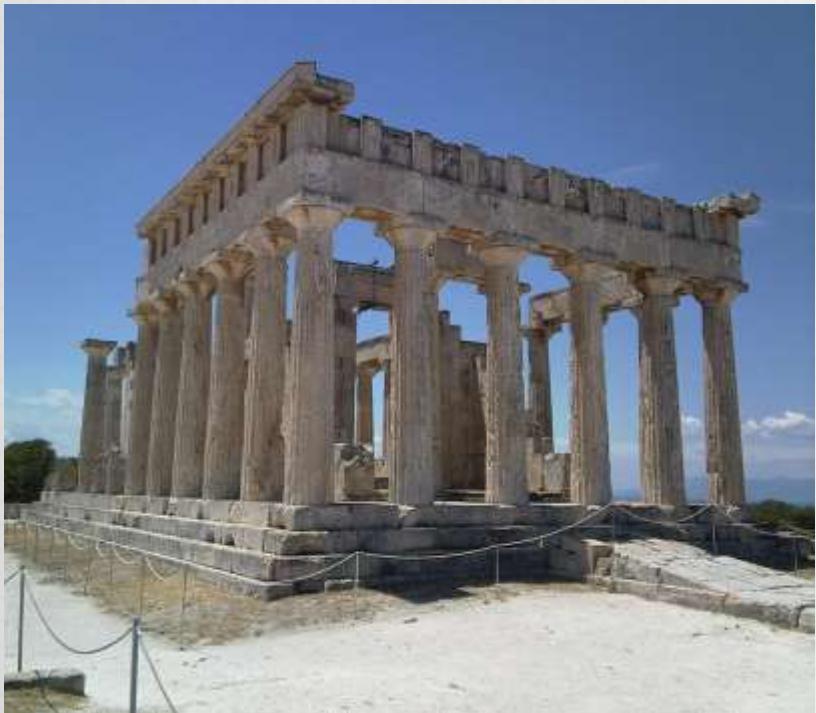
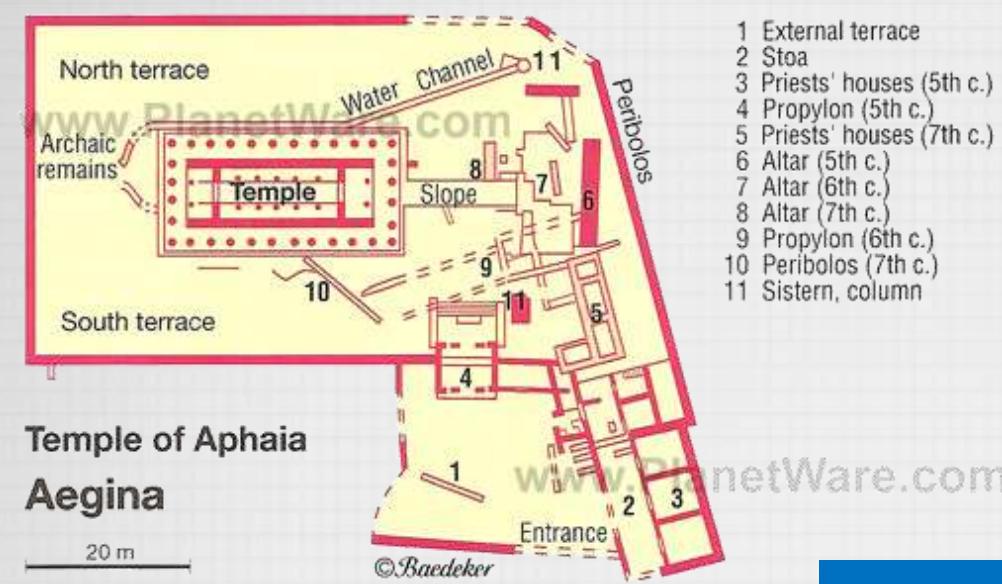
معابد

صفه ردیف ستون (ترازی که ستون‌ها روی آن ایستاده‌اند)

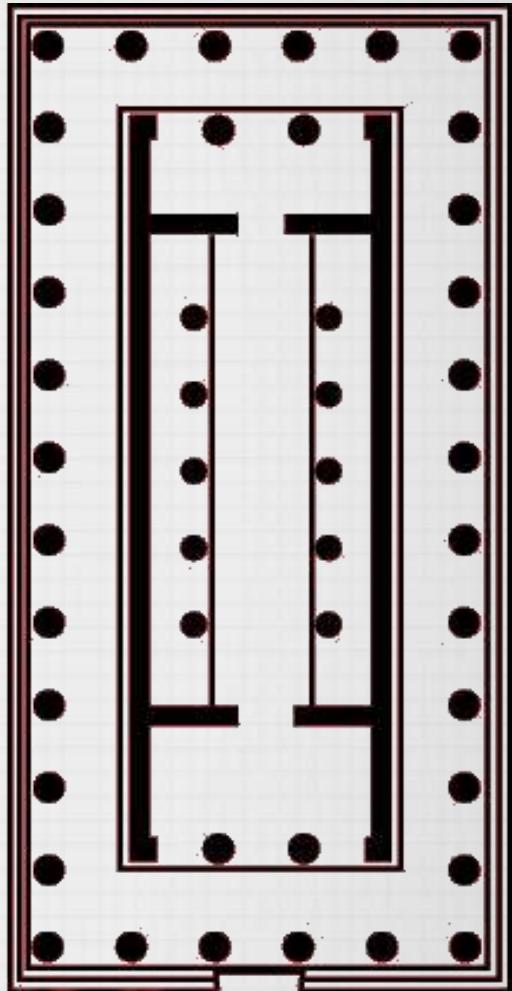

نخستین معابد یونان، به سبب فقر جامعه از چوب و آجر ساخته شده اند. در سه شیوه‌ی معماري یونان توجه فراوانی به نمای خارجی معبد مبذول داشته اند. نقشه اغلب معابد یونانی مستطیل شکل بوده و در مرکز آن بخش اصلی معبد نیز یک اتاق مستطیل شکل قرار داشته که آن را مقصوره (نائوس) می‌نامیدند. در این اتاق تصویری از خدایی که معبد به یاد او ساخته شده بود، قرار داده می‌شد. معماري یونان در راستای معتقدات دینی و در ساخت پرستشگاه‌ها تجلی نمود. از نظر تزئین، برخلاف معابد مصری و هندی که به درون می‌پرداختند به بیرون معابد توجه خاصی داشتند، و بیشتر با نقش برجسته‌ها در نماها به ویژه در چهارگوشی‌های تزئینی، معبد را با موضوعات مختلف تزئین می‌کردند.

معماری یونان

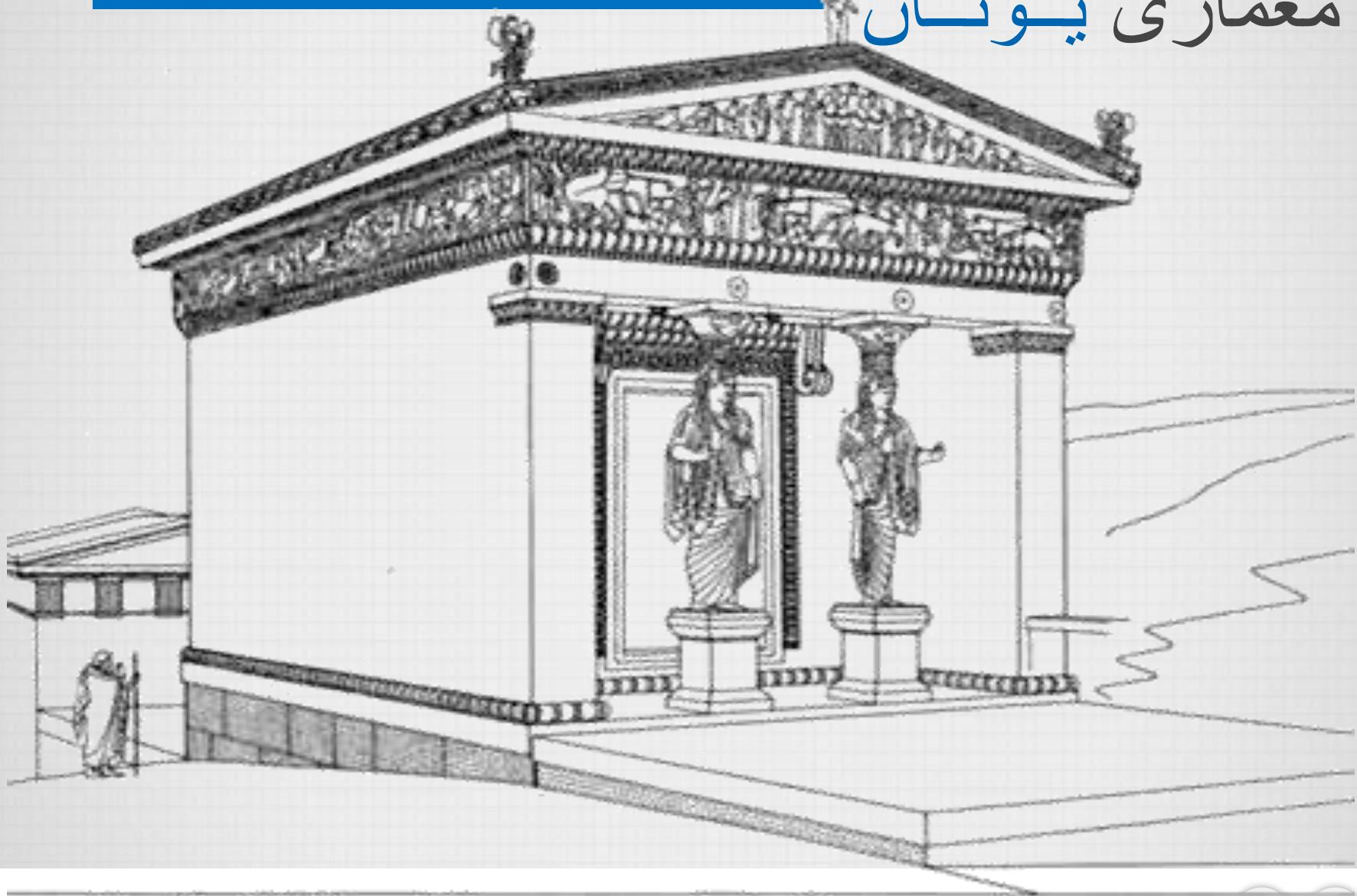
شیوه‌ی دوریک –
معبد آفایا –
آیگینا - قرن 6 قبل
از میلاد

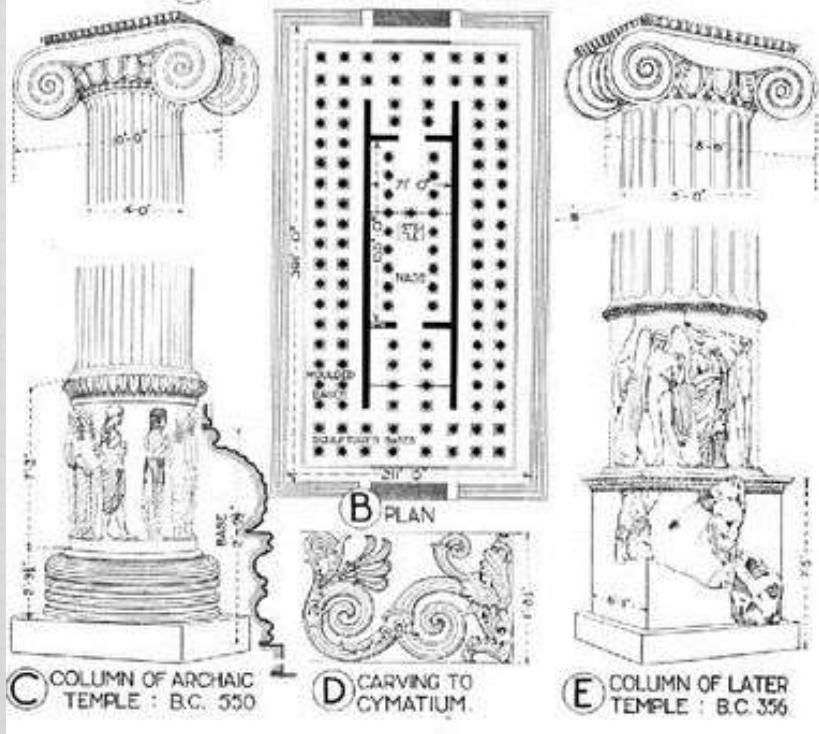
© GreekLandscapes.com

معماری یونان

شیوه‌ی ایونیک - گنج خانه سیفونسی‌ها

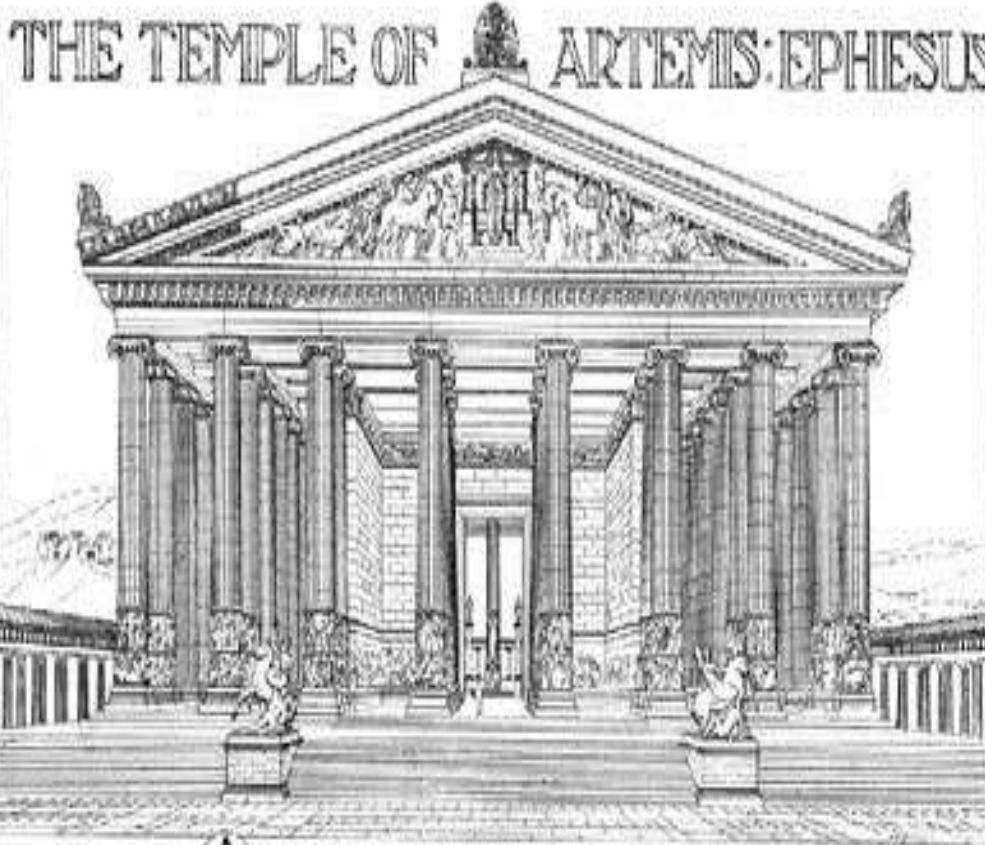

شیوه‌ی ایونیک - معبد آرتمیس

معماری یونان

THE TEMPLE OF ARTEMIS: EPHESUS

(A) RESTORED VIEW OF TEMPLE & TEMENOS: B.C. 356

معماری یونان

ماکت ساخته شده به منظور بازنمایی معبد آرتمیس

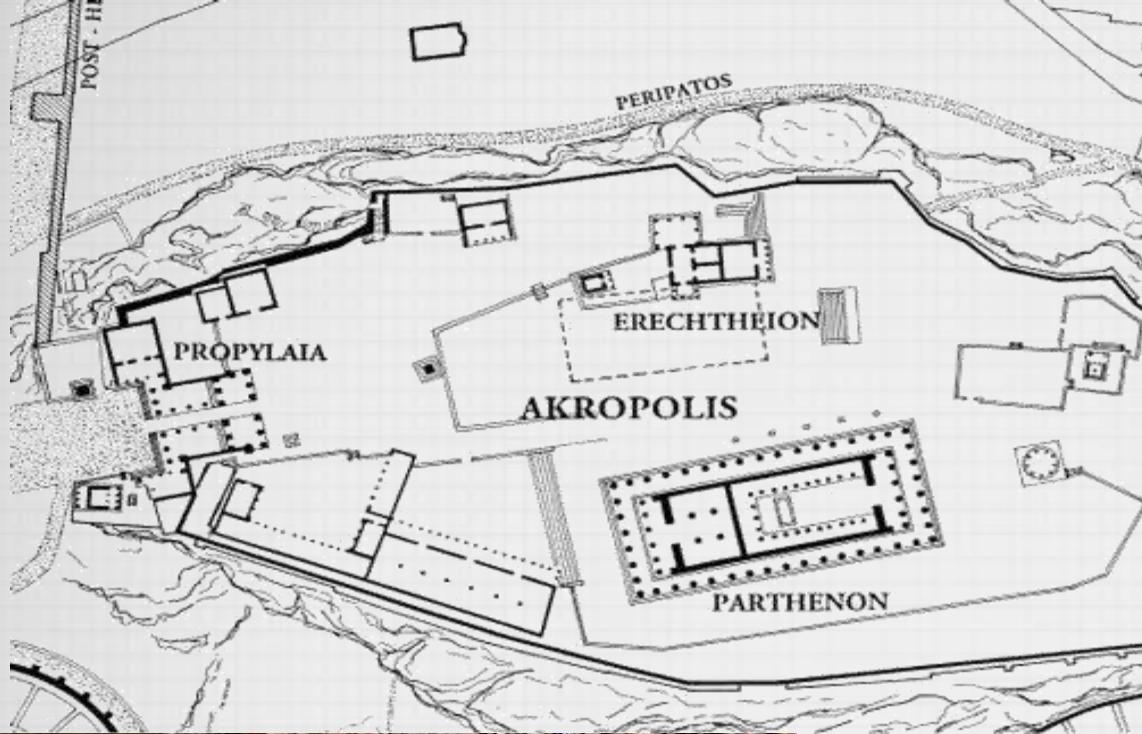
معماری یونان

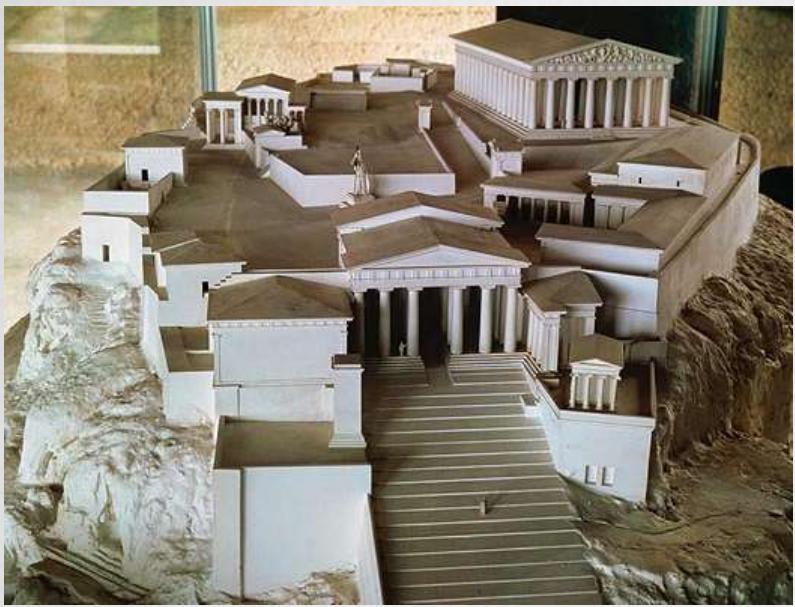
اکروپلیس

یکی از باشکوه ترین بناهای یونان باستان که در اوایل قرن پنجم هجری بازسازی شده است.

این مجموعه شامل بناهای مختلفی است از جمله:

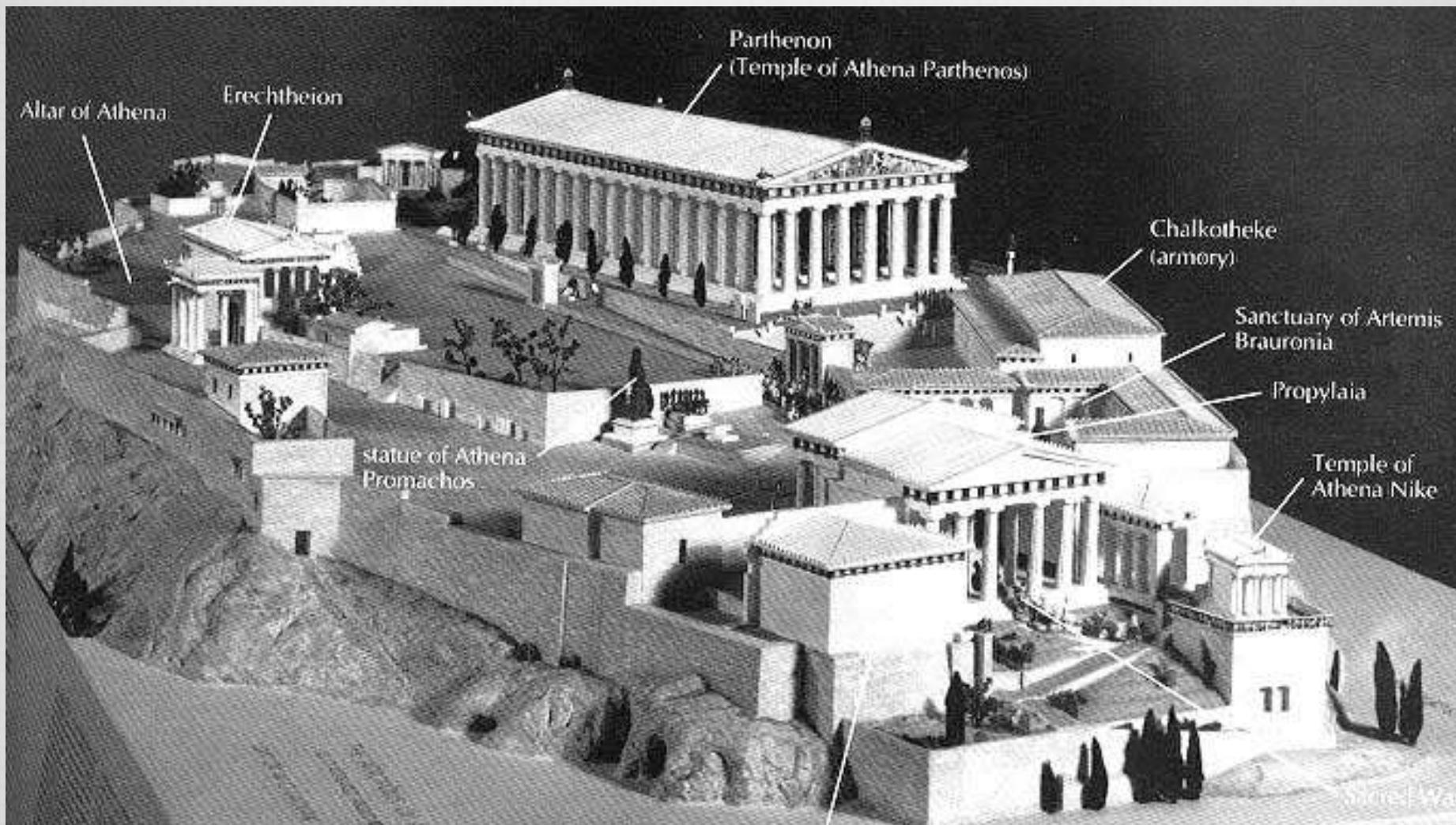
معبد پارتنون ، دروازه پروپیالا ، معبد ارختئوم ، معبد آرتمیس ، نگارخانه کالکوئیکی ، معبد آتنا و ...

معماری یونان

معماری یونان

معماری یونان

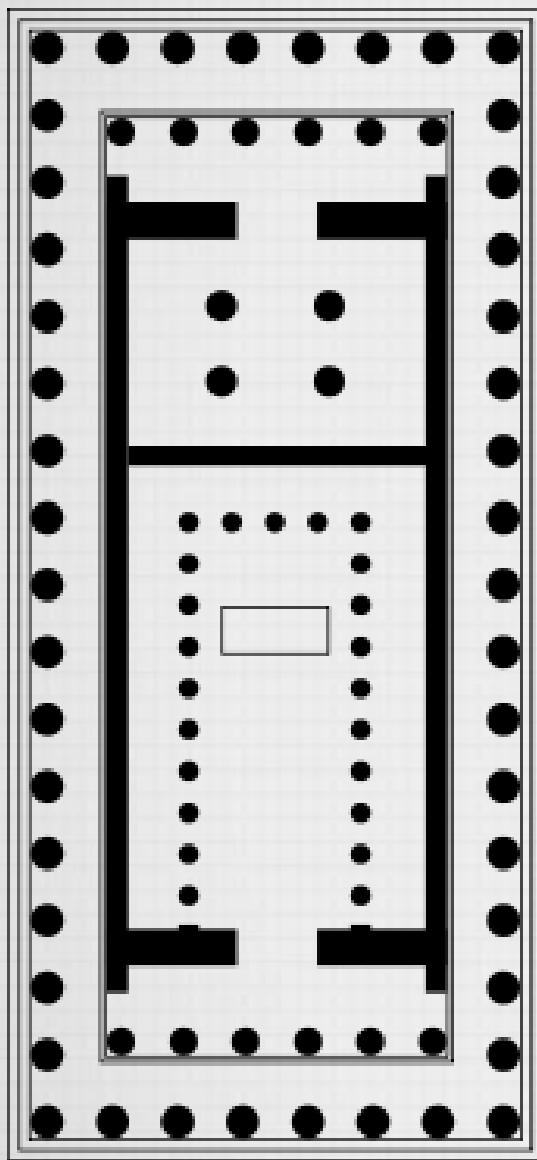
دروازه پروپیا لا

معماری یونان

معماری یونان

پارتنون

مهمترین بنای واقع در مجموعه آکروپلیس می باشد و برای الهه آتنا (خدای پیروزی) ساخته شده است.

صالح عمدہ به کار رفته در بنا سنگ مرمر سفید است.

در این بنا دو شیوه یونیک و دوریک تلفیق شده اند به این معنی که ستون های دور بنا دوریک هستند ولی 4 ستون واقع در اتاق پارتنون یونیک هستند

ستون های دوریک دورتا دور نما انحنای ملایمی به سمت داخل دارند و فاصله آنها یکسان نیست این فاصله ها در گوشه های معبد کمتر می شود این تدابیر برای اصلاح دید و با توجه به درک یونانیان از پرسپکتیو اندیشیده شده است.

معماری یونان

پارتنون

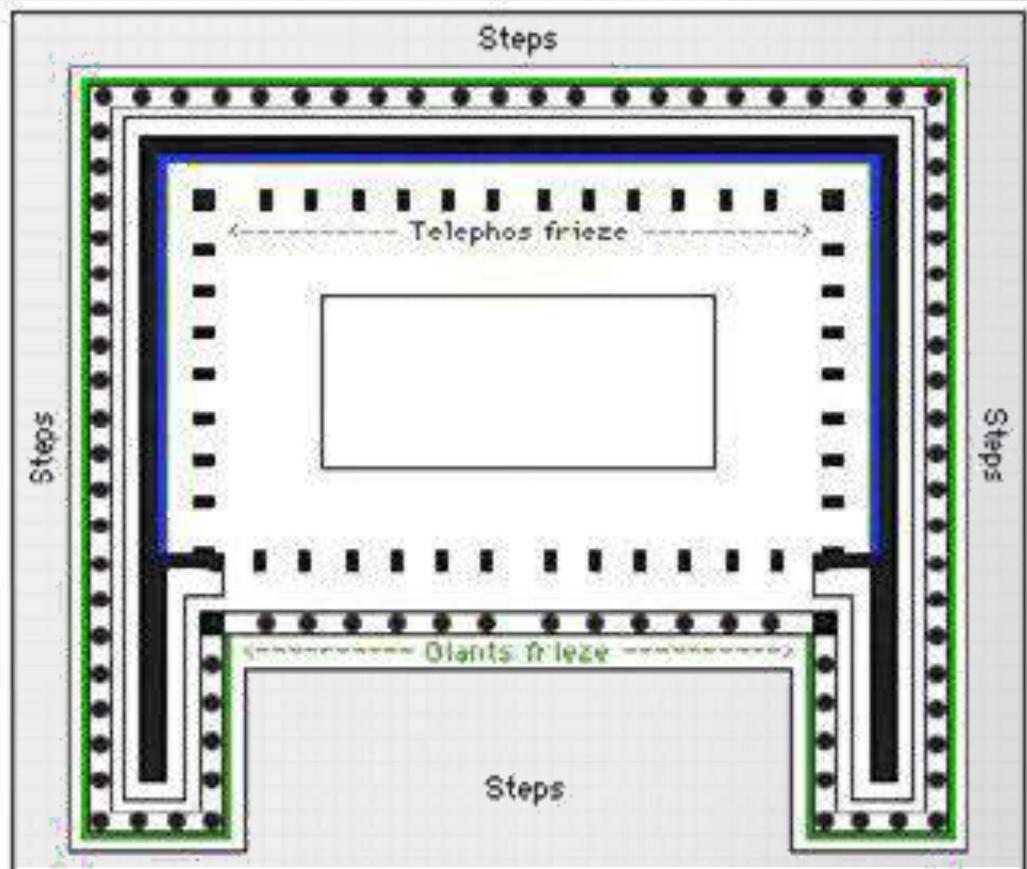

معماری یونان

مذبح پرگاموم

این بنا مربوط به دوران هلنی است.
مذبح بر روی تپه ای مشترف بر شهر
پرگاموم ساخته شده است.
مذبح در مرکز حیاط مستطیل شکلی
قرار دارد و اطرافش را ردیفی از
ستونهای یونیک واقع بر صفحه ای بلند
دربارگرفته اند.
بر جسته ترین خصوصیت آن کتیبه ای
است که 120 متر طول و 2 متر ارتفاع
دارد.

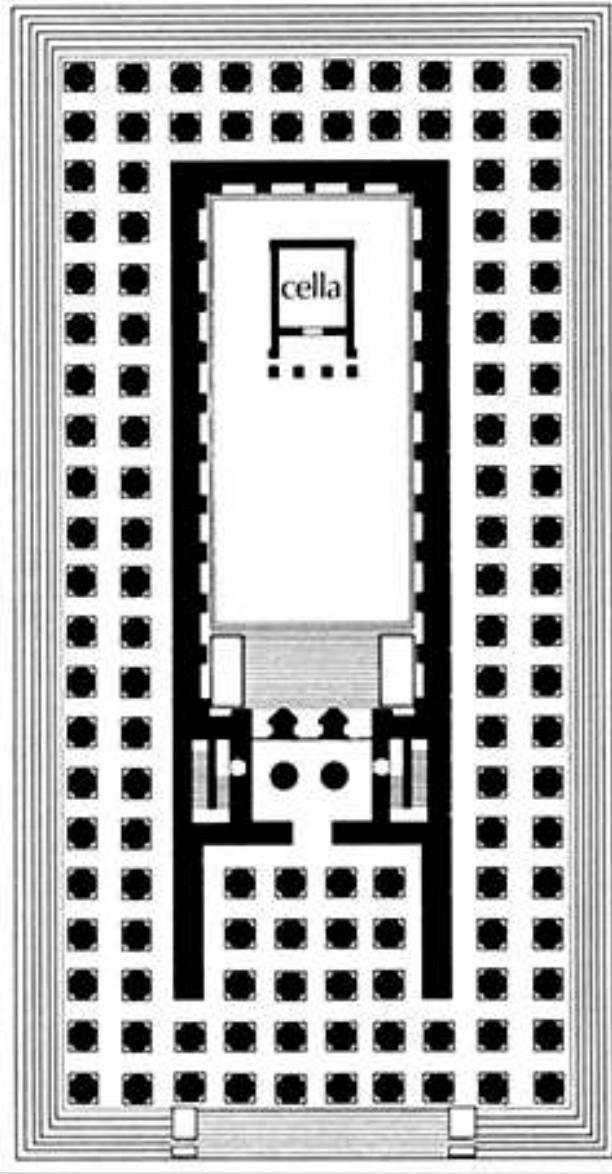
معماری یونان

مذبح پرگاموم

معماری یونان

معماری یونان

معبد آپولون در دیدوما

این بنا نمونه ای دیگر از معابد هلنی است .

در این بنا توجه معمار دیگر تنها معطوف به خارج نیست و به تدریج نشانه هایی از اهمیت یافتن فضاهای داخلی در بنایها را شاهدیم .

معماری یونان

تئاتر

تاترها را بایست از ابتکارات مینوسی ها دانست آمفی تاترها قادر سقف بوده اند.

یونانی ها آمفی تاتر های خود را در دامنه کوه یا شب طبیعی تپه و به شکل نیم دایره احداث می کرده اند.

در وسط تاتر معمولاً جایی برای نمایش به صورت دایره ساخته می شد(سن) و جایگاه تماشاچیان به صورت پله هایی سنگی دور آن را فرا می گرفت.

در نزدیک سن جایگاه مخصوصی برای افسران و افراد بلندپایه در نظر گرفته می شد.

برای تعویض لباس بازیگران نیز اتاق هایی متصل به سن و در پشت آن وجود داشت. قدیمی ترین تاتر یونان در آکروپلیس آتن کشف شده است.

بهترین نمونه تاتر را در دوران هلنی در اپیداروس می بینیم.

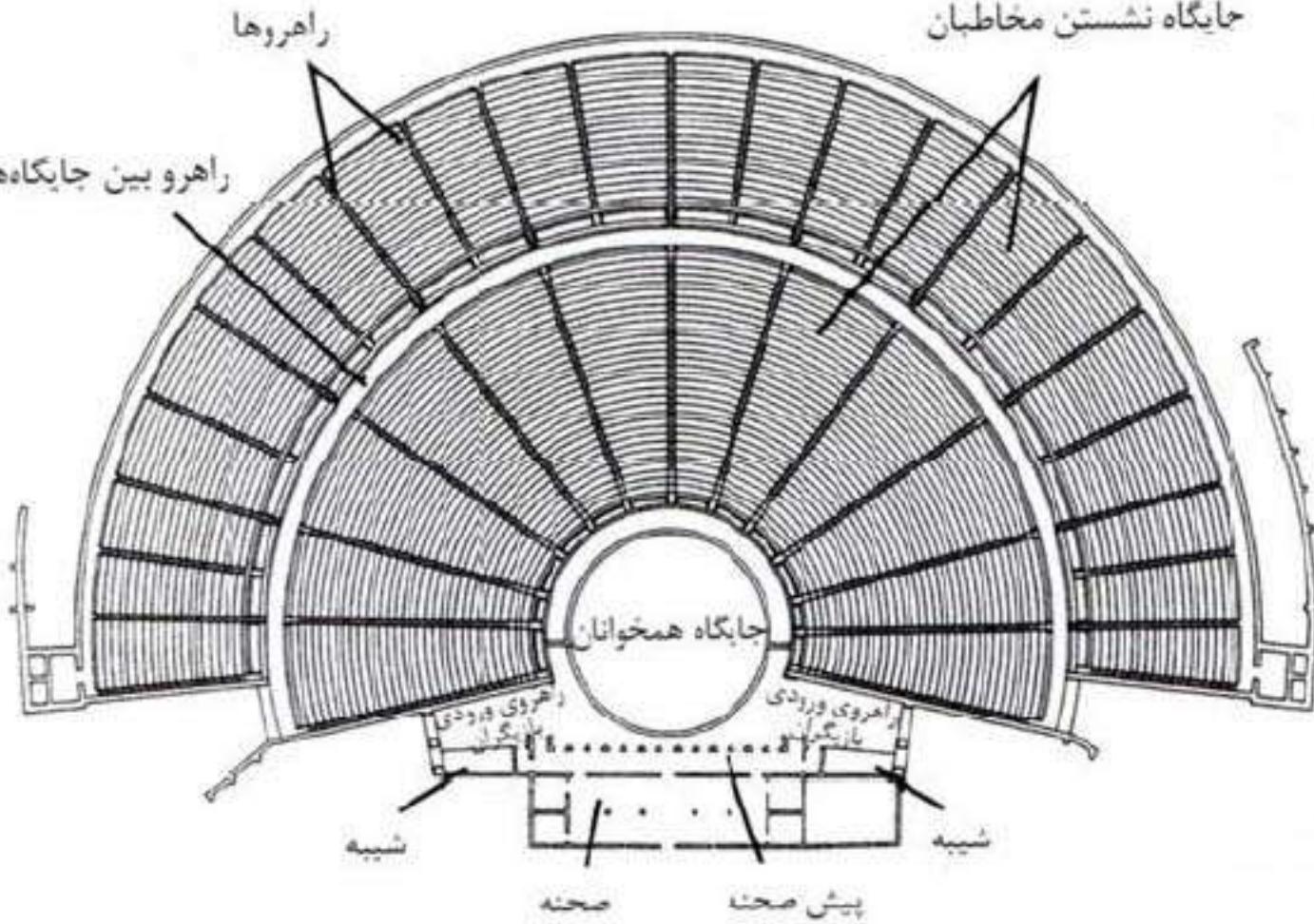
اپیداروس

معماری یونان

آمفی تئاتر اپیداروس

جاگه‌گاه نشستن مخاطبان

معماری یونان

ادئون

بنای کوچکی است که برای برگزاری مراسم ادبی و همچنین اجرای موسیقی ساخته می شده است

دارای پلان دایره و یا 4 گوش بوده است و همواره مسقف بوده است.

اطراف آن را ستون ها و یا نیم ستون های تعبیه شده در دیوار فرا می گرفته اند .

از لحاظ فرم شبیه تاترها ولی از لحاظ اندازه کوچکتر از آنها بوده است .

معماری یونان

معماری یونان

آکورا

میدان عمومی شهرها که نخستین بار در نقطه تقاطع خیابان های مختلف شکل گرفت. این فضای یک شکل هندسی خاص را دنبال نمی کرد.

ساختمان های عمومی دور تادور این فضا ساخته می شدند . از جمله این فضاهای رواق مسقفی بود که "استوا" نامیده می شد و محلی برای بحث و تبادل نظر درباره مسایل مهم روز به شمار می رفت .

آگوراهای در دوران کلاسیک و همچنین دوران هلنی ساخته می شدند.

معماری روم

وضعیت طبیعی و جغرافیایی

کشوری که به نام روم معروف و شناخته شده است، کشور تازه ای بود که در کرانه های تیبر بنیاد شد، سلط خود را بر نیمه ی باختری مدیترانه برقرار ساخت . کشور روم از جنوب به صحراء، از شمال به رود راین و دانوب و از خاور به دره ی دجله و فرات محدود بود. روم سلط خود را بر سرزمین تمدن های کهن، یعنی مصر، سومر، بابل، فلسطین، فینیقیه و یونان برقرار ساخت.

یکی از مراکز مهم تمدنی روم شبیه جزیره ی ایتالیا بود. در دوره های باستان همه راه ها به روم ختم می شد و اکنون راه های فرهنگی نوین به روم باستان باز می گردد. ایتالیا شبیه جزیره ی بلند و باریکی بود که مانند یونان کوهستانی و جلگه های کم وسعت و کوچکی داشت.

اتروسک ها (اتروپریایی ها): در حدود هزاره ی اول پیش از میلاد، اتروسک ها به ایتالیا هجوم آوردند. این اقوام که مورد هجوم یونانی ها قرار گرفته بودند، از آسیای صغیر و از راه دریا به ایتالیا آمده و مستقر شدند. فرهنگ اتروسک ها تاثیر به سزاگی در فرهنگ و هنر رومی گذاشت، علاوه بر این رومی ها تحت تاثیر تمدن های باستانی نظیر سومر، بابل، ایران، کارتاز، فینیقی ها بودند.

معماری اتروسک ها: معماری اتروسکها شمال انواع مختلفی از جمله، مقابر و معابد و .. بوده است. یکی از نمونه های بارز این معماری، مقبره ای صخره ای است که متعلق به قرن سوم ق.م است. این مقبره در ناحیه ای به نام جروتری واقع است. دیوارها با نقشی برجسته گچبری شده است. شکل این مقبره که در صخره تراشیده شده بیشتر شبیه خانه ای است که سقفش دارای الوار و ستون های چهار گوش بوده است.

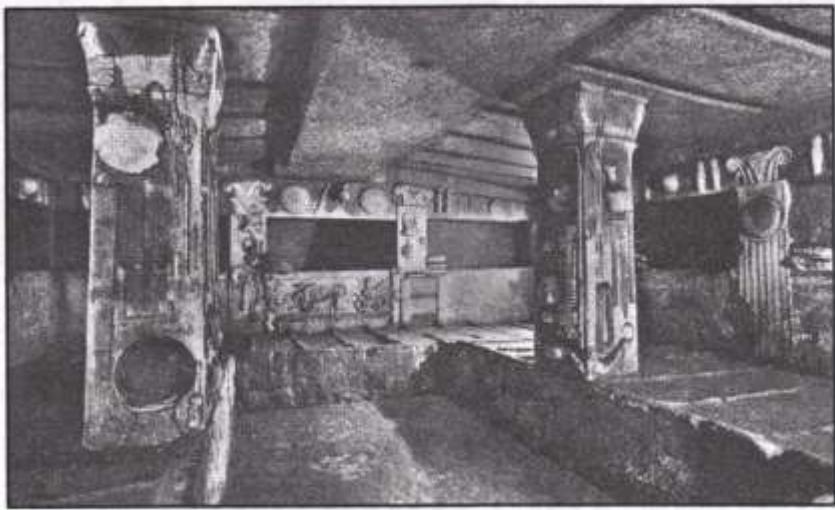
معماری روم

نقشه امپراطوری رم باستان

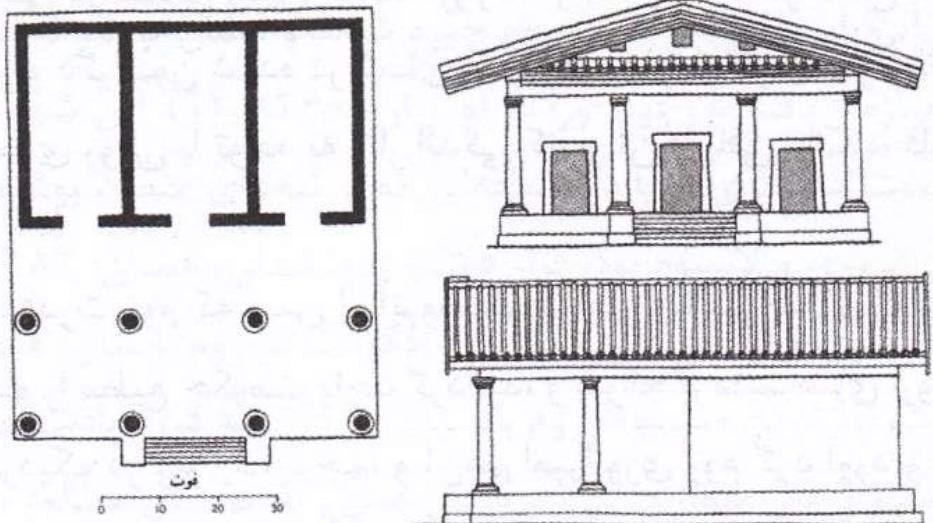

معماری روم

معماری اتروسک ها

ش،۱: نمایی از داخل مقبره جروتری (کاتره)، آتروسکی (گاردنر، ۱۳۷۰: ۱۷۱).

نقشه ساختمانی و نمایهای رو برو و جانبی یک معبد اتروسک (به تقلید از ویند و بوس).

ش،۲: نقشه و نمایهای جانبی و رو برو یک معبد آتروسکی (گاردنر: ۱۶۹).

معماری روم

رومی‌ها

قدرت روم که پس از آتروسک‌ها بر ایتالیا حاکم گردید، اقوام و گروه‌های سنتی‌جه جو را مطیع حکومت واحد گردانید. و سر انجام ملت‌های اروپایی غربی، مدیترانه، خاور نزدیک در زیر یک پرچم و آن هم امپراطوری روم گرد آورد و مردمانی با نژادها و زبان‌ها و فرهنگها و سنت‌های مختلف در این امپراطوری زندگی کردند که برتون‌ها، گل‌ها، اسپانیایی‌ها، آلمانی‌ها، آفریقایی‌ها، مصری‌ها، یونانی‌ها، سوری‌ها و عرب‌ها نمونه‌هایی از آن‌ها بودند.

هنر روم هنر جمهوری و امپراطوری بوده است؛ هنر شهر کوچکی که به یک امپراطوری عظیم تبدیل شد. هنر روم توسط هنرمندان روم و البته یونانی‌ها به وجود آمد؛ بزرگترین معمار دوره‌ی تراجان(امپراتور روم م.) احتمالاً اهل دمشق بوده است. کار آمدترین روش برای بررسی هنر روم تلقی آن به عنوان هنری تلفیقی است؛ هنری که عناصر متنوع را برای شکل دادن به قابلیت ناشناخته‌ی جدید، قوی و معنادار در کنار هم قرار می‌دهد. تلفیق، نگرشی مشخصاً رومی بوده است و احتمالاً راز گسترش موفقیت آمیز این شهر به صورت یک امپراطوری تلقی می‌گردد. جامعه‌ی روم از آغاز به طور نامتعارفی سنت‌های غیر رومی دیگر را مادامی که قدرت این امپراطوری را زیر سوال نمی‌برند، تحمل می‌کرد. ساکنین مناطقی که توسط رومی‌ها فتح می‌شدند ملزم به پیروی از آداب آن‌ها نبودند و اغلب حقوق شهروندی برایشان در نظر گرفته می‌شد. خدایان آن‌ها نیز در پاییخت به رسمیت شناخته می‌شدند. تمدن روم تعداد بی‌شمار فرهنگ‌های دیگر را با هم درآمیخته به جهانی مشخصاً متنوع شکل داد.

معماری روم

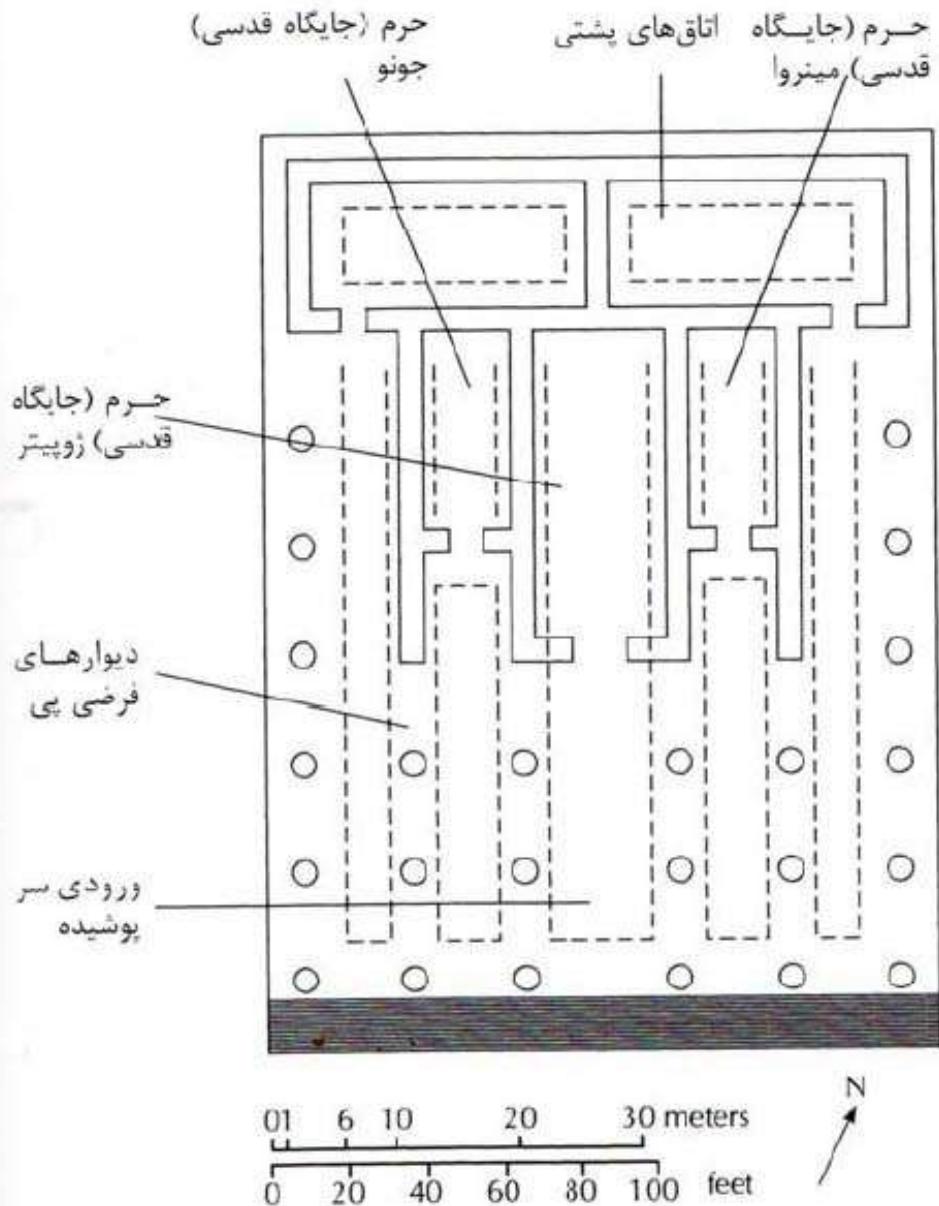
معماری

معماری روم معماری قدرت است که از طریق اشکال ثابت و تجربه‌ی آن فرم‌ها تجلی می‌یابد. معماران روم از سنت‌های یونان به ویژه سبک‌های دوریک، ایونیایی و کورینتی وام گرفته‌اند اما بناهای حاصل مشخصاً رومی هستند.

معبد با شکوه ژوپیتر اوپتیموس ماکسیموس در تپه‌ی کاپیتولین اولین بنای یادبود ساخته‌ی رومی هاست. ساخت آن در زمان دو پادشاه قرن ششم پیش از میلاد؛ تارکوینیوس باستانی و تارکوینیوس مغدور آغاز شد اما معبد از سوی یکی از شوراهای اولیه رم وقف شده است. این معبد در مقیاسی عظیم که در شبه جزیره‌ی ایتالیا سابقه نداشته است، ساخته شده، اما معابد با شکوه ایونیایی شرق یونان را به یاد می‌آورد. این بنا بر سکوی بلندی قرار گرفته بود که با پلکان به نمای روبرویی می‌رسید. شش ستون چوبی در جلو و شش ستون در هر طرف قرار گرفته بودند. دو ردیف ستون بر هشتی وسیعی سقف را حمل می‌کردند. مورخان رومی جدیدتر معتقدند هنرمندی اهل اتروریا به نام ولکا برای بالای سنتوری پیکره‌ی بزرگی از سفال ساخته که ژوپیتر را در ارابه‌ای با چهار اسب نشان می‌دهد. سه حرم موازی با دیوارهایی از آجرهای گلی با قالب چوبی مجسمه‌ی ژوپیتر، ژونو و مینروا را در خود جای می‌دهند. بر اساس حفاری‌های اخیر مشخص شده دو اتاق دیگر در پشت وجود داشتند که دسترسی به آن‌ها از ستون بندی‌های کناری ممکن بوده است. تاثیر یونانی‌ها در اشکال دارای خطوط مستقیم، به کارگیری ستون‌ها و سقف دو شیب به وضوح دیده می‌شود اما سکوی بلند و دسترسی از رویارویی ساختمان خاص روم است. این مشخصه‌ها در بیشتر معابد رومی در قرن‌های بعد نیز دیده می‌شوند.

معماری روم

نقشه‌ی بازسازی معبد زوپیتر
اوپتیموس ماکسیموس؛ تپه
کاپیتولین، رم؛ در سال
509 پیش از میلاد

معماری روم

معماری

با اینکه وام گیری از مشخصه های هنر یونان خیلی زود در این جمهوری آغاز شد، به طور خاص ویژگی دوران غلبه روم بر یونان است؛ یعنی زمانیکه معماران در کنار اشکال معماري اصلی از مصالح ساختمانی یونان نیز تقلید کردند. بعد از جشن پیروزی بر مقدونیه، در سال 146 پیش از میلاد، ژنرال متلوس فرمان ساخت اولین معبد تمام مرمر روم را صادر کرد، معماری یونانی به نام هرمودروس را برای این کار استخدام کرد. این بنا بر جا نمانده اما احتمالاً به لحاظ ظاهری به معبد پرتوнос، خدای بندر، در نزدیکی تایبر که اغلب به غلط معبد فرچونا ویرلیس نامیده می شود شبیه بوده است. این معبد که ساخت آن به سال های 80 تا 70 پیش از میلاد باز می گردد به سبک ایتالیک ساخته شده: بر روی سکو قرار گرفته و ستون های کناری توکار (به جای ایوان ستوندار) بر ورودی از رویرو تاکید می کند. بدون توجه به تفاوت ها، ستون های ایونیایی ظرافت معابد یونانی کلاسیک را دارند و گچ کاری سفید مرمری پایه ها، ستون ها و سرستون های ساخته شده از تراورتن و توف را پوشانده که آگاهانه سنگ مرمرهای نیمه مات که معماران یونان استفاده می کردند، را به یاد می آورد.

معماری روم

معبد پرتونوس، رم؛ بین
سال های 80 تا 70
پیش از میلاد

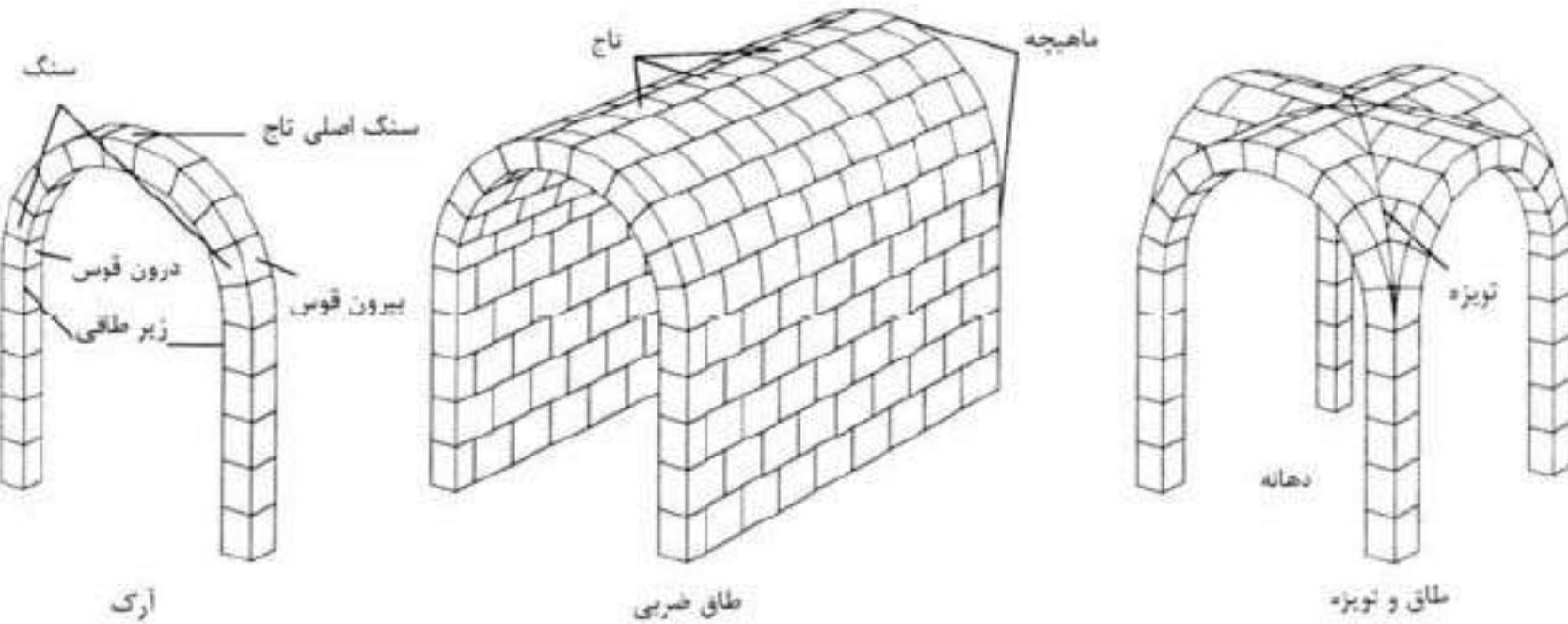
معماری روم

معماری

معماران رومی اشکال داری خطوط مستقیم که ویژگی معماری یونان بود را با اشکال طاق مانند ترکیب کردند . ممکن است طاق به طور جداگانه قرار گرفته باشد و یا در ارتباط با بنا و اغلب برای مشخص کردن ورودی، ساخته شده باشد. طاق های واقعی با قطاع سه گوش ترکیب می شوند، همان طور که در دروازه ی مارزیا واقع در پروجای دوره ی اتروپیایی دیده شد و بر خلاف طاق های قطاعی نوآوری رومی ها و یا اتروپیایی ها نبود: معماران مصری از حدود 2700 سال پیش از میلاد از آن ها و شکل کامل شده شان تحت عنوان طاق گهواره ای استفاده می کردند اما اغلب در مقبره های زیر زمینی و بناهای غیر تجملی و نه در بناهای یادبود عمومی. معماران اهل بین النهرین از این طاق ها برای دروازه ی شهر و احتمالا برای بناهای دیگر استفاده می کردند و معماران یونانی آن ها را برای ساختارهای زیر زمینی و یا ورودی/خروجی های ساده به کار می گرفتند. با این حال رومی ها این ساختار را به کرات برای ساختمان های عمومی استفاده کردند و آن را به نشانه ی معماری روم تبدیل نمودند.

با این اوصاف، پیدایش بتن بود که به تغییرات اساسی در معماری روم انجامید. بتن ترکیبی از ملاط و تکه هایی از مصالح دانه بندی شده ای مثل توف، سنگ آهک و یا آجر است. در آغاز معماران روم از آن به عنوان ملاط در دیوارها و یا سکوها استفاده می کردند. اما با اضافه شدن شن پوتسلانا (خاکستر آتشفسانی سیسیلی) به ملاط ماده ای بسیار با ثبات به دست آمد (که حتی زیر آب هم سالم میماند). از این ماده با اطمینان بیشتری از قرن دوم پیش از میلاد به بعد استفاده شد.

معماری روم

طاق، طاق گهواره‌ای، طاق و توپزه

معماری روم

عبدتگاه فورچنا

در شرق روم و در پای رشته کوه های آپنینز، شهر پلسترینا یا پرانسته (Praeneste قديم) محل يکى دیگر از شاهکارهای بتونی بود. عبادتگاه فورچونا پریمیگنیا (ایزد بانوی نیکبختی) که به اواخر قرن دوم یا اوایل قرن اول پیش از میلاد باز می گردد، جایگاه وحی بود که در آن کاهنان با فال، اراده‌ی الهی را تفسیر می کردند. در این مورد معماران از بتون برای ساخت بنایی بر یک تپه و ایجاد فضایی برای کنترول تجربه‌ی بینندگان استفاده کرده اند. این عبادتگاه در هفت سطح ساخته شده بود. در قسمت پایین یک معبد قدیمی، یک تالار مستطیل شکل و تالار سنا برای تشکیل جلسات شهری قرار داشت. ایوان های بالایی به تدریج حول محوری مرکزی بالا می رفتد و با مجموعه‌ای از طاقچه‌ها و پلکان‌ها مشخص شده بودند. بازدید کنندگان از پلکان‌های کناری به ایوان سوم می رسیدند که در آن سرashیبی‌هایی مسقف به طاق‌های گهواره‌ای به سمت بالا قرار داشتند. شعاع درخشان نور خورشید از انتهای سقف‌های شیب دار وارد می شد و در فضای باز يکى از چندید منظره‌ی خیره کننده در آن منطقه را به دست می داد.

معماری روم

عبدتگاه فورچنا

عبدتگاه فورچونا پریمیگنیا، پرانسته (پلسترینا)، اوایل قرن اول پیش از میلاد

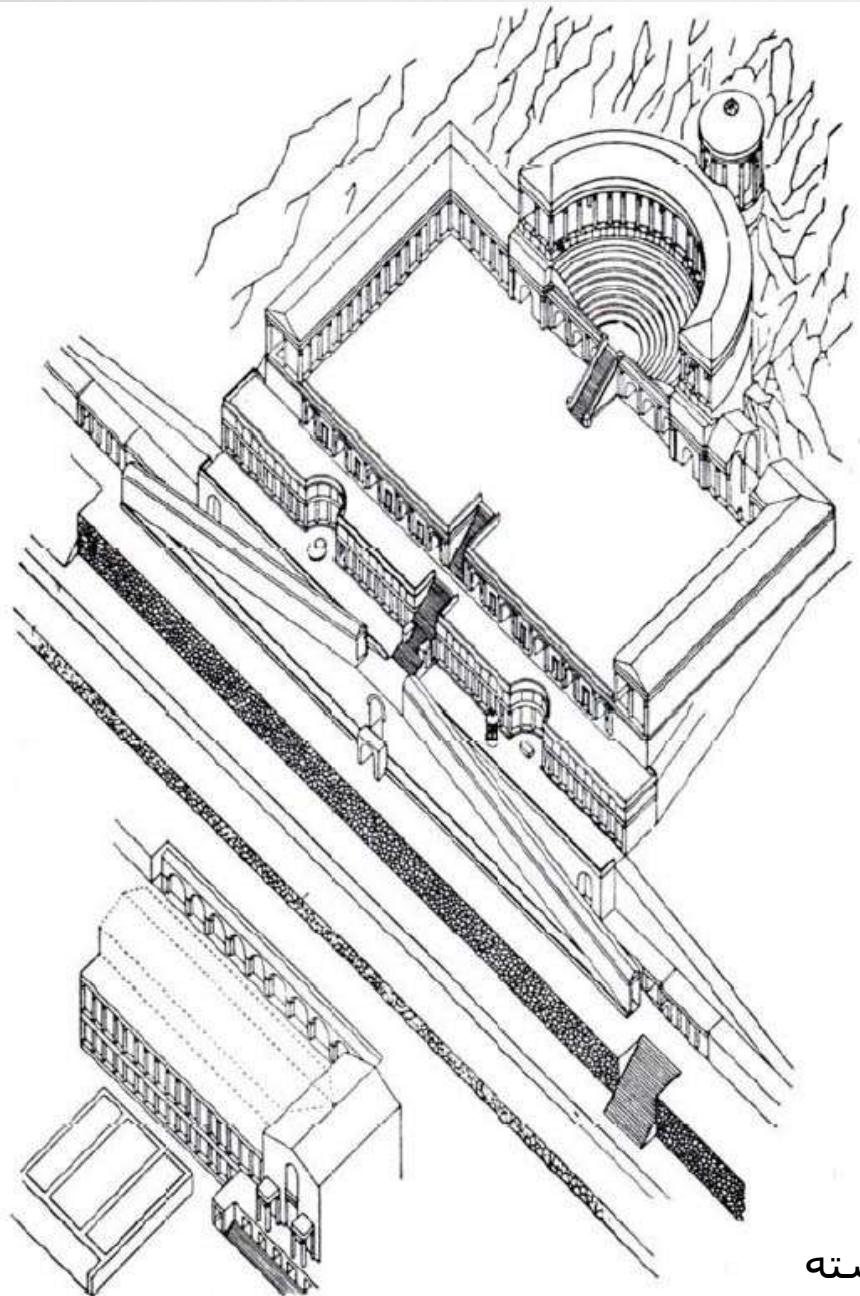
معماری روم

عبدتگاه فورچنا

در طبقه ی چهارم، محراب ها در درون تالار ستوندار شورا قرار داشتند. سقف این ستون ها طاق های گهواره ای بود که نیم دایره های افقی و عمودی به دست می دادند (تاق گهواره ای حلقوی). پیج و خم ها به خطوط مستقیم جان می داد زیرا رابطه ی ستون های قرار گرفته به شکل نیم دایره با محیط گویی در هر قدم بازدید کننده در حال تغییر است. یک پلکان وسیع مرکزی به طبقه بالایی راه دارد. در این طبقه مغازه ها قرار داشتند که در آن ها احتمالا سوغاتی ها و اشیا وقف شده به فروش می رسیدند. بازدید کننده بر روی این ایوان مستقیما روی فضای خالی طاق های گهواره ای پایینی می ایستاد و این نشانه ی استحکام این ساختار است. ایوان بعدی محوطه ای وسیع و روباز بود که سه طرف آن با ستون بندی دو ردیفی محدود می شد. بازدید کننده در ادامه به آمفی تئاتری می رسید که با ستون بندی حلقوی دو ردیفی مسقف شده بود. در اینجا آئین های مذهبی در برابر پس زمینه ای با شکوه و در مقابل الهه ای که معبد دایره ای شکلش بر بلندای این مجموعه قرار داشت انجام می شد. اندازه ی کوچک ان در ابعاد کلی مجموعه، عظمت می یافت؛ مجموعه ای که تماما از بتون ساخته شده بود. این ماده ی چند منظوره در تعامل با مناظر برای شکوه بخشیدن به تجربه ی مذهبی بازدید کننده، محیط را دستخوش تغییر می کرد.

معماری روم

عبدتگاه فورچنا

بازسازی آگزوتومبریک عبادتگاه فورچونا پریمیگنیا، پرانسته

معماری روم

آمفی تئاتر پمپی

اگر محققان در تعیین تاریخ ساخت این عبادتگاه به اوایل قرن اول پیش از میلاد محق باشند، احتمالاً این بنا به دوره ی دیکتاتوری سولا (82 تا 79 پیش از میلاد) مربوط می شود؛ کسی که در جنگ داخلی مهمی با دشمنانش در پلسترینا به پیروزی رسید. حتی ممکن است او سفارش ساخت این مجموعه را به عنوان پیشکش به فورچونا و یادبود شهرت خویش داده باشد. آنچه مسلم است این است که قرن اول پیش از میلاد نقطه ی اوج به کارگیری معماری با اهداف سیاسی بوده است. یکی از ساختمان های باشکوه این دوره مجموعه ی عظیم آمفی تئاتر پمپی (سردار و دولتمرد رومی) است که به عنوان مهم ترین آمفی تئاتر باستانی روم باقی خواهد ماند. مانند سولا و پس از او، ژولیوس سزار، پمپی نیز مسیرش را به سمت کنترول شهر رم پیش برد و از معماری برای نمایش و توجیه قدرتی که بدون قانون به دست آورده بود، استفاده می کرد. او برای یادبود کشور گشایی هایش آمفی تئاتری در دشت مارس بیرون از مرزهای شمالی شهر ساخت که وقف ایزد بانوی حامی اش یعنی ونوس ویکتریکس (فاتح) شده بود . نشانه های رویتی آن در ساختمان های بعدی ساخته شده در این مکان دیده می شود و اشکال منحنی آن هنوز هم در نقشه ی خیابان ها منعکس شده است. علاوه بر آن نقشه ی زیربنای آن بر نقشه ی باستانی مرمرین شهر حک شده است. این نقشه در اوایل قرن سوم میلادی طراحی شده و حفاری های جدید تحت نظارت جیمز پکر بخش عمده ی زیر ساخت دارای طاقبندی ان را مشخص کرده است.

معماری روم

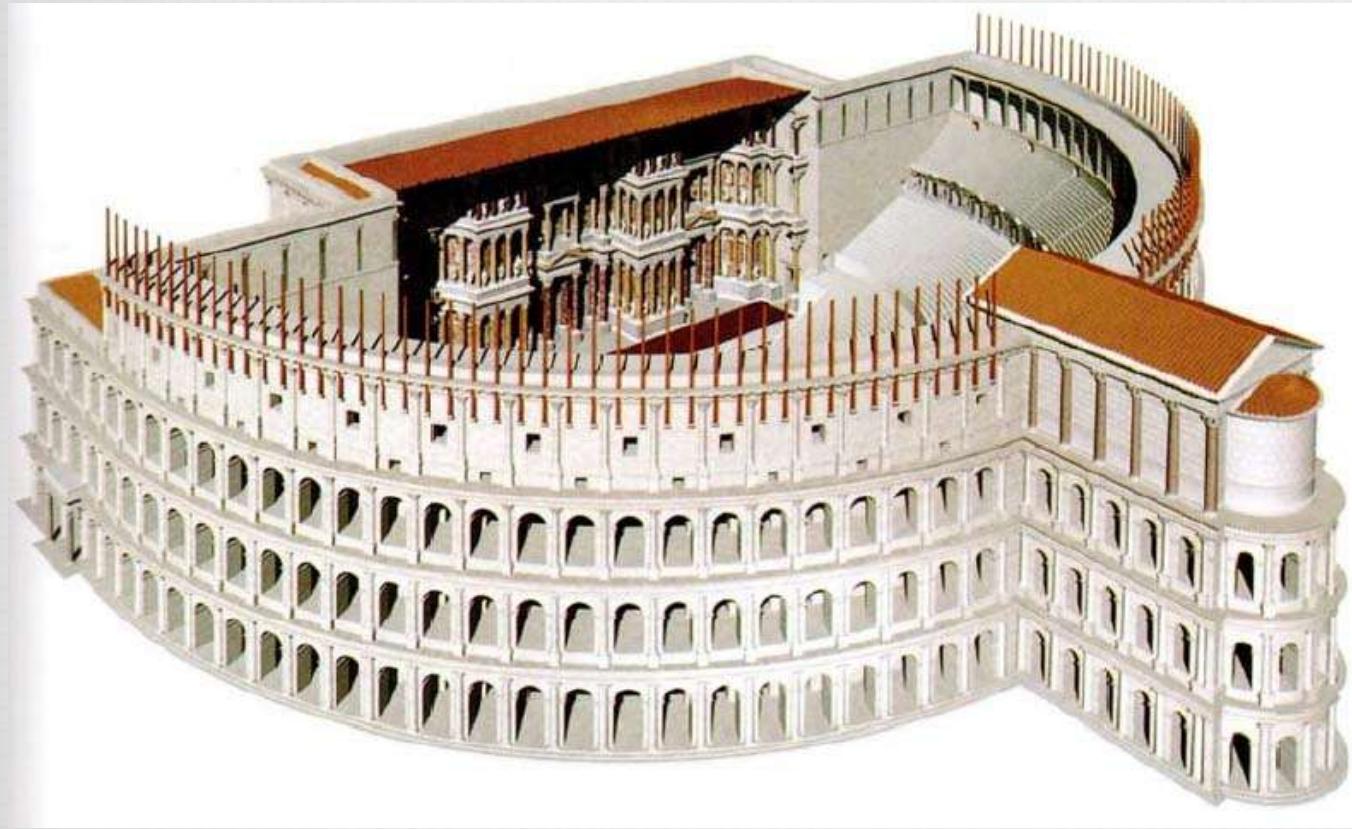
آمفی تئاتر پمپی

از این رو نقشه‌ی بازسازی شده که در تصویر دیده می‌شود موقتی است. این طرح تلفیقی است از شواهد باستان شناختی و گمانه زنی‌ها و احتمالاً با کشف مدارک جدید تغییرخواهد کرد. از برخی جهات آمفی تئاتر پمپی به نمونه‌های قبلی یونان شباهت دارد: ردیف‌های شبیب دار سکوهایی برای نشستن به حالت نیم دایره، جایگاه همخوانان در سطح زمین و سکویی بلند‌تر برای اجرا. اما از جهاتی نیز این بنا کاملاً متفاوت است. برای مثال این بنا بر تپه‌ای از پیش موجود، ساخته نشده است بلکه معمار شبیب مصنوعی از بتون ایجاد کرده که با طاق‌های گهواره‌ای قرار گرفته به شکل شعاعی بالا می‌رود.

این طاق‌ها پشتبنده یکدیگر قرار گرفته اند تا استحکام بیشتر شود. به عبارت دیگر بتون به طرح، آزادی عمل میداده که بنا را بدون در نظر گرفتن شرایط محیط بسازد. علاوه بر آن جایگاه منحنی شکل تماشاگران بر خلاف نیم دایره‌ی کشیده شده‌ی آمفی تئاترهای یونان کاملاً به شکل نیم دایره بوده است. بر بالای جایگاه، سه آرامگاه و معبد وقف و نوس دیده می‌شود در انحنای نمای بنا پیکره‌هایی قرار می‌گرفتند که بازنمایی ملت‌های تحت امر پمپی بودند. بالای آمفی تئاتر و دیوار به دیوار ساختمان سن، ایوان‌های ورودی به محوطه‌ای بزرگ شکل می‌دادند که شامل مجموعه‌ای ارزشمند از آثار هنری از جمله مجسمه‌ها، نقاشی‌ها و بافته‌ها می‌شد. بسیاری از این آثار از یونان وارد رم شده بودند. این محوطه‌های عمومی هدیه‌ی پمپی به مردم رم بود که خود اشاره‌ای ضمنی به قدرت و پیروزی او بودند.

معماری روم

آمفی تئاتر پمپی

مجموعه آمفی تئاتر پمپی، رم؛ وقف شده در سال 55 پیش از میلاد، باز سازی موقت توسط جیمز ای. پکر و جان برگ

معماری روم

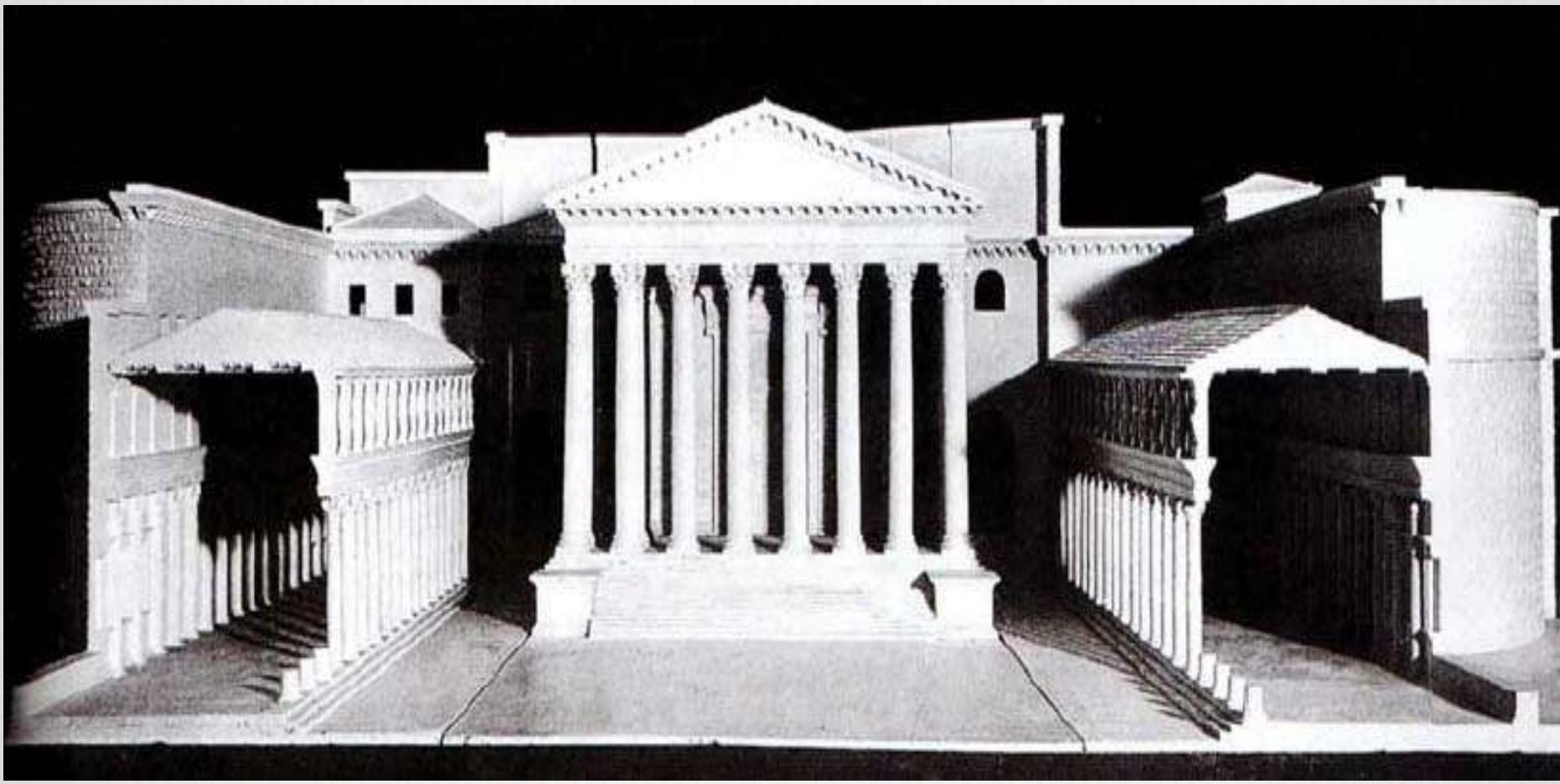
آمفی تئاتر پمپی

مجموعه آمفی تئاتر و ایوان پمپی ساختمان های کوچکتر که به سفارش قضاط دیگر ساخته می شدند را تحت الشعاع قرار می داد. این بنا همچنین اولین آمفی تئاتر دائمی رم بود. همچون یونان نمایش ها به عنوان بخشی از آئین های مذهبی اجرا می شدند و ساختمان های محل اجرا از چوب ساخته شده و بنا به نیاز بهم متصل شده و سپس جدا می شدند. در حقیقت رمی ها بنا به دلایل اخلاقی با ساخت آمفی تئاتر های دائمی مخالف بودند. پمپی این مخالفت ها را با این ادعا که آمفی تئاتر او صرفاً ضمیمه ای بر معبد و نوس (و در بالای آن) است رد کرده در ساخت این مجموعه سنت ساخت چنین بناهایی را باب کرد که بعدها در طرح های محل اجتماعات ژولیوس و سزار و ساختمان های اجتماعات سلطنتی دیگر تکرار شد.

معماری روم

مجموعه‌ی آمفی تئاتر پمپی اولین مورد از مجموعه مداخله‌های فرمانروایان خود کامه‌ی روم در طراحی شهری بود که می‌خواستند عame مردم را فریب دهند. ژولیس سزار و آگوستوس هر کدام این روند را با ساخت یک میدانگاه ادامه دادند و این سنتی بود که وسپاسین، دومیتیان و تراجان نیز در پیش گرفتند. میدان گاه به لحاظ مکانی به یکدیگر نزدیک بوده و به خاطر این نزدیکی حائز اهمیت بودند. بیننده از میدانگاه جد تقدیس شده‌ی آگوستوس یعنی سزار وارد میدانگاه او شده، متوجه این ارتباط می‌شود. میدانگاه آگوستوس شامل میدانی بزرگ می‌شد با رواق هایی در اطراف آن. در انتهای میدان، معبد بزرگ مارس انتقام جو قرار داشت که آگوستوس پس از ترور سزار دستور ساختش را داده بود. تالار آگوستوس در مقایسه با شکل های آزاد معبد فورچونا در پرانسته بسیار منظم و کلاسیک است. این مساله در مورد بیشتر بناهای زمان آگوستوس صدق می‌کند. این انتخاب آگاهانه اوج دست آوردهای یونانیان در آتن قرن پنجم است و تاثیر آن به واسطه‌ی به کارگیری سنگ مرمر که از معادن سنگ کارارا به دست می‌آمد، بیشتر نیز شده است. این مجتمع ها پرازمجسمه بودند. در رواق ها تنديس هایی فردی به اندازه‌ی طبیعی و با نام مردان مهم گذاشته‌ی افسانه‌ای و تاریخ روم قرار داشتند که ارتباط گذشته و حال را نشان می‌دادند. در اتاق زیر شیروانی رواق ها، کاریاتید ها در حال حمل ستون ها و به شکل پیکره های پوشیده‌ی زن در دو طرف حفاظی که با سرهای ژوپیتر آمون (خدای صحراء که گاهی پدر اسکندر تلقی می‌شد) تزئین شده بود، قرار می‌گرفتند. پیکره های زنان حکاکی شده شبیه پیکره های رواق جنوبی ارکسیوم در آکروپولیس آتن بودند که معماران آگوستوس زمانی در آنجا به کار بازسازی می‌پرداختند. میدانگاه آگوستوس کارکردهایی داشت که پیش تر به ساختمان های تاریخی روم از جمله معبد کاپیتولین ژوپیتر نسبت داده می‌شد. آگوستوس با تغییر مکان فعالیت های اجتماعی و آئین ها از مکان های قبلی به محیطی که به نام خودش شناخته می‌شد مشخصا خود را به عنوان ناظر بر زندگی رومیان تحمیل کرده بود.

معماری روم

تالار اجتماعت آگوستوس؛ رم، وقف شده به سال دوم پیش از میلاد؛ ماكت ساخته شده توسط ایتالو گیزموندو

معماری روم

بزرگترین میدانگاه سلطنتی مربوط به تراجان بود که با پول حاصل از غنائم جنگ با داسیا ساخته شده بود. نقشه های بازسازی این مجموعه که به تازگی به چاپ رسیده اند تا حدودی حس شکوه پیشین آن را منتقل می کنند. این میدانگاه که در کنار میدانگاه آگوستوس قرار گرفته بسیاری از مشخصه های آن را با تاثیری جدید به کار گرفته است. برای مثال به جای کاریاتیدها در بخش زیر شیروانی رواق ها مجسمه هایی از داسیایی های اسیر شده دیده می شد که از سنگ های مرمر نایاب ساخته شده بودند. بالاتر از تالار اجتماعات در بخش انتهایی دو کتابخانه و یک معبد حدود محوطه ی کوچکی را تعیین می کردند که ستون تراجان در آن قرار داشت. پیام موجود در این بنا مشخص است: نبرد با داسیایی ها برای رم منفعت بسیار به دنبال داشت. همچون بسیاری از جوامع دیگر، اقلیت حاکم تلاش داشت واقعیت های تلخ جنگ را از طریق تبلیغات بصری پنهان کنند.

وسپاسین علاوه بر ساخت میدانگاهی با شکوه به نام صلح، اولین کسی بود که آمفی تئاتری دائمی در رم ساخت تا بازی های گلادیاتوری که برای رومی ها اهمیت بسیار داشتند آنجا انجام شوند. پیش از آن نمایش های گلادیاتوری در میدانگاه رم اجرا می شد که نیمکت های چوبی موقت برای تماشاگران داشت. وسپاسین پیش از تکمیل کلوسٹروم از دنیا رفت و پسرش، تیتوس، این بنا را در سال 80 میلادی افتتاح کرد با بیش از 100 روز بازی گلادیاتوری در سال که طی آن بیش از 9000 حیوان کشته می شدند. صرفا از جهت اندازه این بنا یکی از بزرگترین ساختمان ها بود. ارتفاع آن به 48 متر می رسید، طول آن 187 متر و عرض آن 155 متر و 9/27 سانتی متر بود و می توانست 45 تا 50 هزار تماشاگر را در خود جای دهد. بتون با روکش تراورتن راز این موفقیت بود. روی نقشه 80 طاق گهواره ای شعاعی دور محیطی بیضی شکل را می گرفتند. برای هر کدام از طاق های گهواره ای پشتبند دیگری قرار می گرفت تا این حلقه کاملاً مستحکم باشد.

معماری روم

تالار اجتماعات تراجان، رم؛ طرح مرمت توسط گیلبرت گورسکی

معماری روم

ستون تراجان

معماری روم

کلوسئوم

مانند آمفی تئاتر پمپی، سکوها در بخش هایی سه گوش به صورت شیب دار از خارج به سمت جایگاه قرار می گرفتند تا استحکام بیشتر باشد و در هر بخش تعداد بی شمار پلکان و راهرو قرار می گرفت تا افراد به راحتی حرکت کنند و به سکوها و صحنه دسترسی داشته باشند. در روزهای گرم، دریانوردانی که در آن نزدیکی مستقر بودند می توانستند با قطعه های بزرگ کرباس سایبان های موقت بر پا کنند. نمای خارجی عظیم و باشکوه، نشان از ساختار داخلی دارد. 80 ورودی به شکل طاق به ساختمان راه داشتند و در اطراف آن ها ستون های توسکان (که شبیه ستون های دوریک بودند اما پایه های ساده تری داشتند) قرار می گرفتند. در طبقه ی دوم، ستون های ایونیایی در اطراف مجموعه ای از طاق ها قرار داشتند و در طبقه ی سوم نیم ستون های کورینتی در دو طرف گذرگاه های طاقدار دیده می شوند.

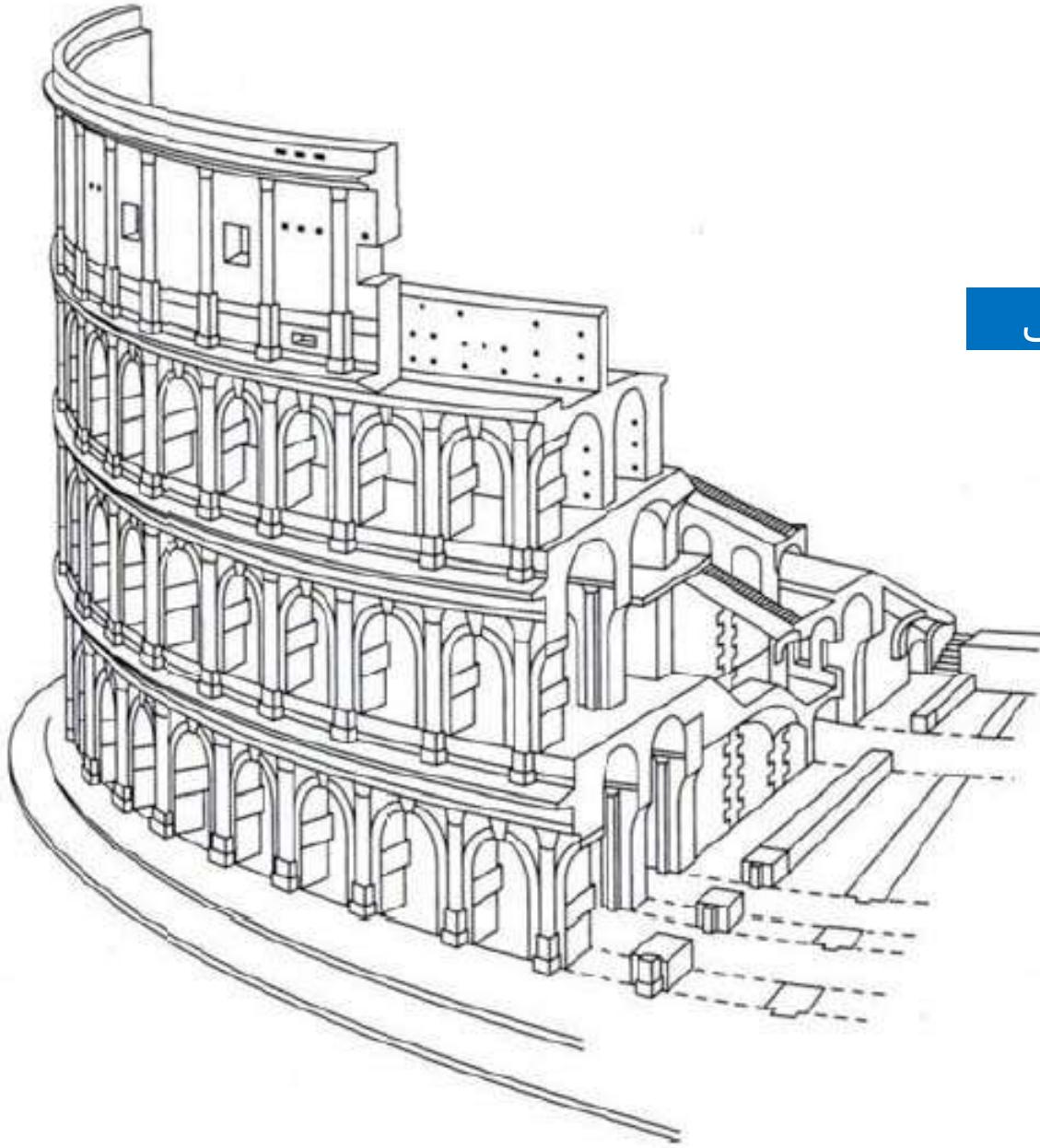
معماری روم

کلوستوم ، رم

معماری روم

کلوسئوم ، نمای مقطع طولی

معماری روم

کلوسئوم ، نمای خارجی

معماری روم

معماری روم

پانتئون

از میان تمام شاهکارهای معماری روم که با بتن ساخته شده اند، احتمالاً باشکوه ترین آن ها پانتئون (معبد همهٔ خدایان) است. چنانکه از نامش پیداست، این معبد به تمام خدایان اختصاص داشته است. در اصل این مفهومی یونانی بوده و اعضای زنده و مردهٔ خانوادهٔ سلطنتی را در میان خدایان جا می‌دهد. آگریپا مرد دست راست آگوستوس، اولین پانتئون را ساخته بود. در سال 80 میلادی بر اثر آتش سوزی این معبد تخریب شد. پس از اون، دومیتیان بنا را بازسازی کرد اما آن هم در اثر رعد و برق خراب شد. پانتئون فعلی کار معمار هادریان یا احتمالاً خود اوست چرا که او نیز معماری ماهر بوده است. هادریان به نشان تواضع نام آگریپا را به بنا نوشت. این بنا به سال های 117 تا 125 میلادی مربوط می‌شود و فرم آن به کلی با معابد قبلی متفاوت است. این معبد که یکی از معابد غیر مسیحی روم است به خوبی بر جا مانده، جایگاهش را مدیون تبدیل شدن بنا به کلیسا در اوایل قرن هفتم میلادی است. ساختمان‌های اطراف معبد آنقدر در طی سال‌ها تغییر کرده اند که تجربهٔ بینندگان را کاملاً تحت تاثیر قرار داده است.

معماری روم

پانتئون

در دوران امپراتوری روم، پانتئون بر روی یک سکو در بخش جنوبی محوطه بزرگ مستطیلی شکلی قرار داشت. سه طرف دیگر محوطه رواق‌ها را محدود کرده بودند که در بخش جنوبی در اطراف هشتی سنتوری دار مبعد می‌رسیدند. به این طریق بدنه استوانه‌ای شکل مبعد از دید پنهان می‌ماند. بازدید کننده با نزدیک شدن به نمای هشت ستونی مبعد از تعداد زیادی ستون‌های گرانیت از سنگ یک تکه به رنگ‌های طوسی و صورتی شگفت‌زده می‌شد. اما از بسیاری جهات دیگر شکل مبعد بسیار آشنا به نظر می‌رسید و انتظار دیدن حرم مستطیلی شکلی را در ورای درهای برنزی بزرگ به وجود می‌آورد که مجسمه‌ی مقدس عظیمی را در خود جا داده بود. البته شگفتی نیز در راه بود. با گذشت از آستانه، آنچه دیده می‌شد شعاع نوری بود که از بالا سایه‌ها را قطع می‌کرد. همانطور که چشم‌های فرد به تاریکی عادت می‌کردند، تالاری دایره‌ای شکل دیده می‌شد که هفت طاقچه‌ی بزرگ در سطح زمین و در جهات اصلی در آن قرار داشتند. نیم ستون‌های حامل و طارمی‌های برنزی سطح زیرشیروانی را کامل می‌کردند و بالاتر از آن گنبدی عظیم با روزنه‌ای به بزرگی ۸ متر به سمت آسمان قرار می‌گرفت. گنبد و بدنه استوانه‌ای ارتفاع یکسان داشته و کل ارتفاع داخلی (۴۳/۵ متر) معادل قطر گنبد بود. احتمالاً بسیاری از افراد در دوره‌ی باستان فضای حاصل را با مفاهیم جاودانگی و کمال مرتبط می‌دانستند و احتمالاً سطح قاب بندی شده‌ی گنبد که پیش‌تر با آذین گل سرخی برنزی، مزین شده بود آسمان پرستاره شب را به یاد می‌آورد.

معماری روم

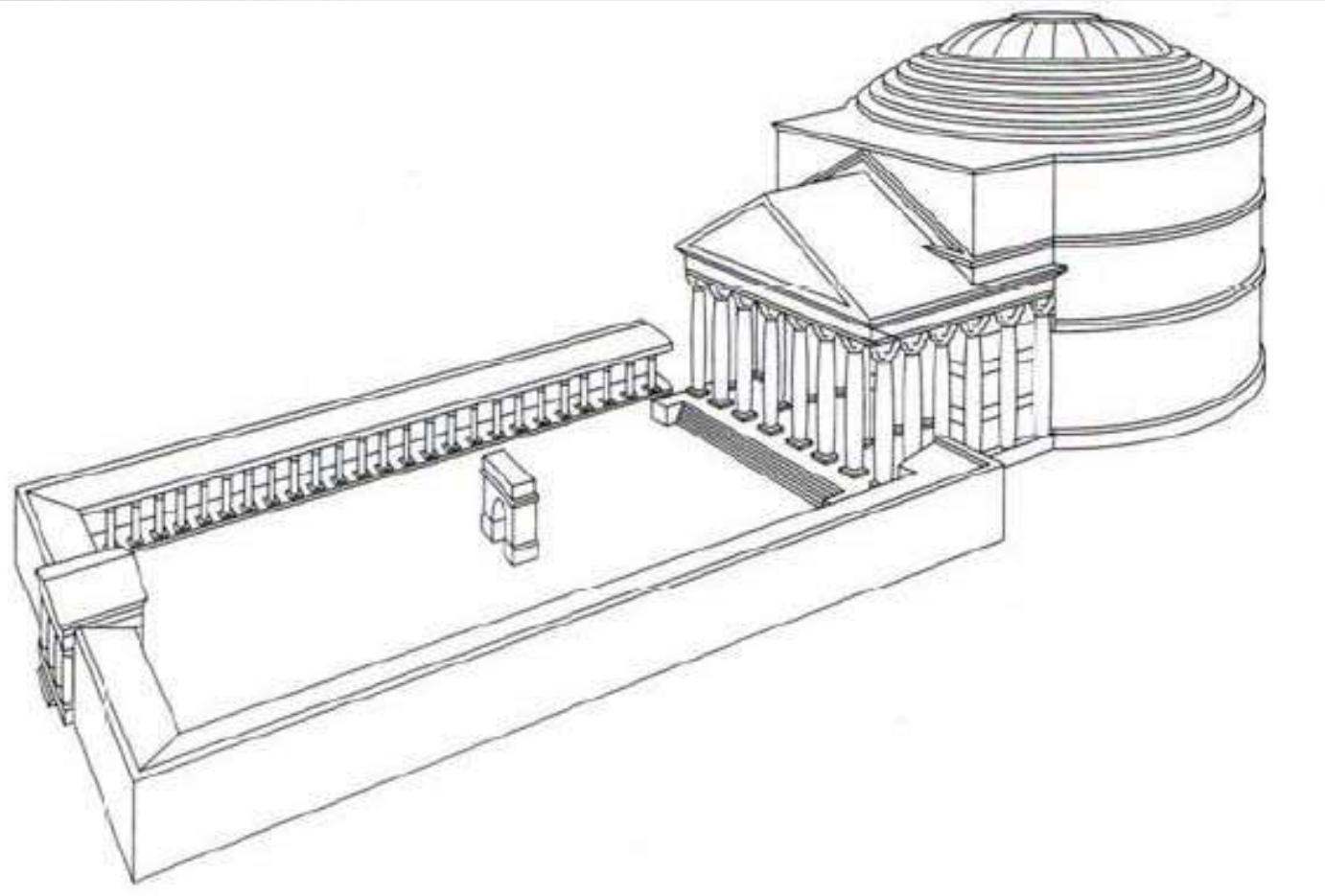
پانتئون

پانتئون، رم؛ بین سال های 117 تا 125 میلادی

معماری روم

پانتئون

پانتئون، رم؛ نمای کلی

معماری روم

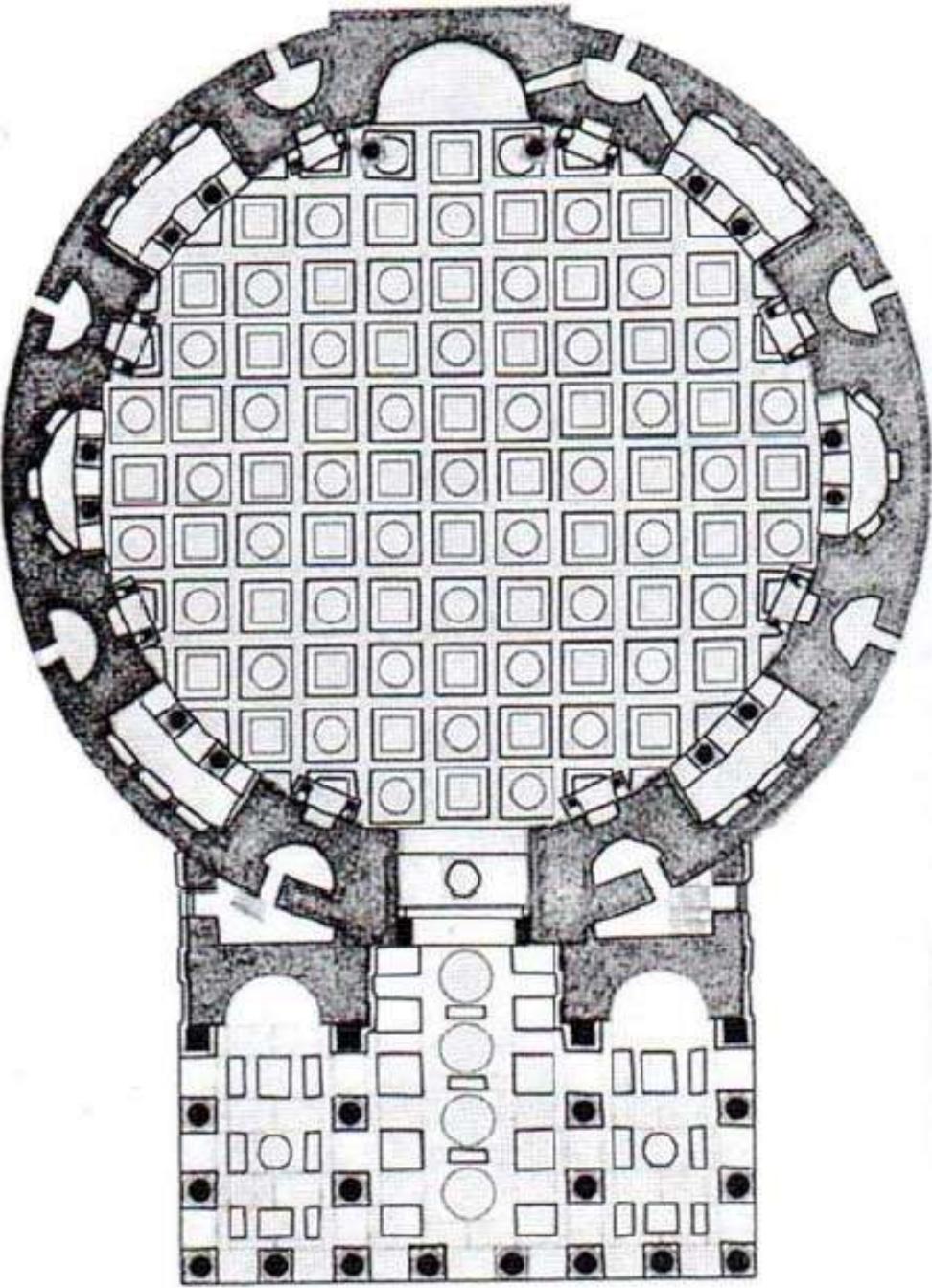
پانتئون

پانتئون، رم؛ نمای داخلی

معماری روم

پانتئون

معماری روم

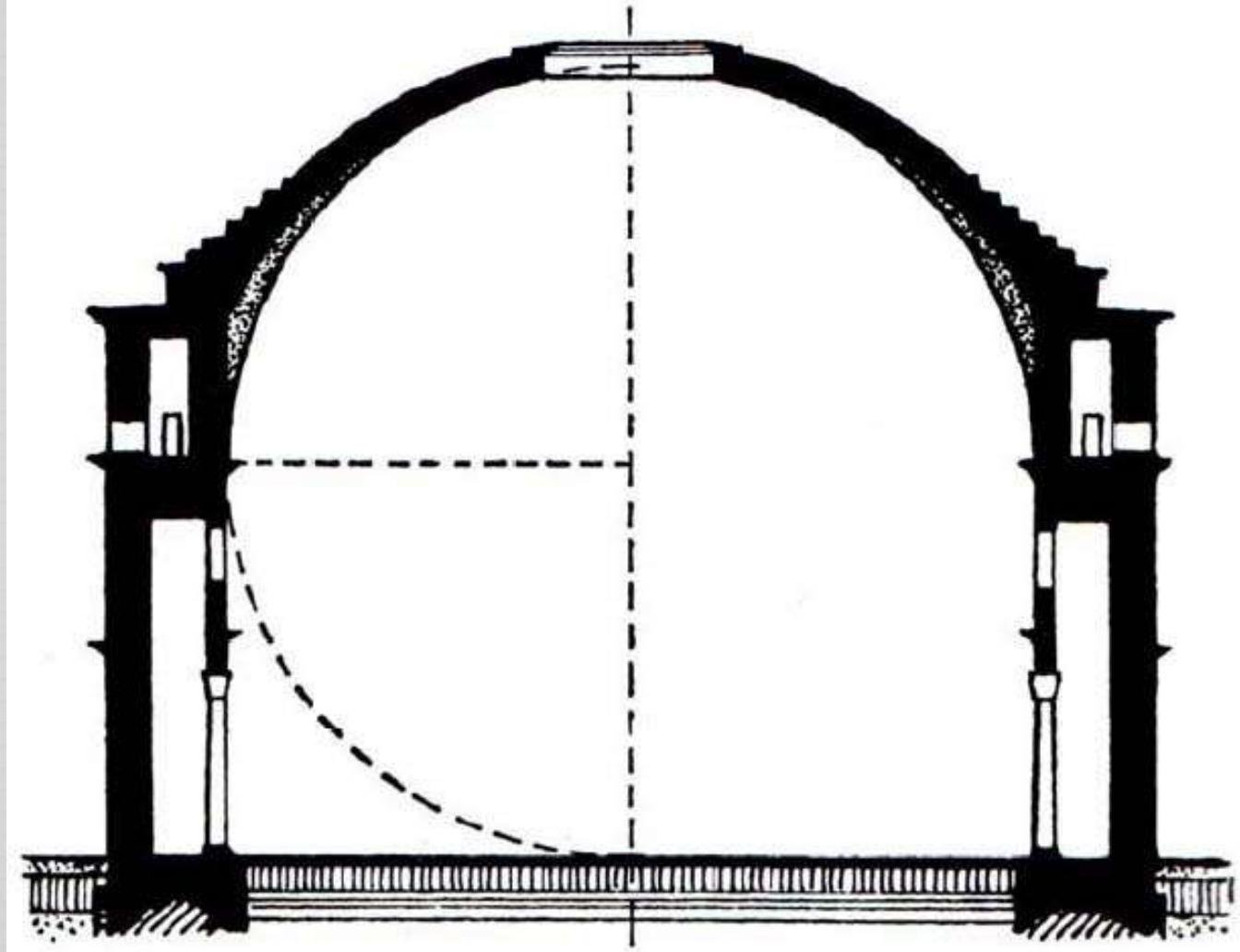
پلان پانتئون

معماری روم

پانتئون

برش عرضی پانتئون

معماری روم

سگوویا

گسترش سلطه‌ی روم بر منطقه‌ی وسیع جغرافیایی تاثیری مهم بر تولیدات هنر و معماری در آن مناطق داشته است. از آنجا که در قدرتند تاریخ را می‌سازند اغلب ارزیابی عکس العمل‌های افراد محلی به سلطه‌ی خارجی‌ها دشوار است. شکی در آن نیست که سلطه‌ی رومیان منافعی در پی داشته است. مهندسین رومی به فنون روش‌های انتقال کارآمد آب دست یافته بودند و آبروهای جدید رومی که در مراکز شهرهای اطراف امپراتوری تعبیه شده بودند در بهبود استاندارهای زندگی تاثیر بسزایی داشتند. یکی از این آبراهه‌ها هنوز هم در سگوویای اسپانیا بر جا مانده که به قرن اول یا اوایل قرن دوم میلادی باز می‌گردد. این آبرو، آب را از ریوفریو (حدود 17 کیلومتر دورتر) منتقل می‌کرده و در بیشتر مسیر آب از کانالی زیرزمینی می‌گذشت. با این حال در نزدیکی شهر معماران بر روی دره‌ای پلی عظیم ساختند که 813 متر طول و 30 متر ارتفاع داشت. 180 طاق این آبرو را حمل می‌کنند که دو طبقه بالاتر و در بالاترین نقطه قرار دارد. مانند بیشتر بناهای استان‌ها اینجا هم معماران از سنگ‌های محلی (در این مورد گرانیت) استفاده کرده‌اند که بدون ملاط روی هم قرار گرفته و به صورت پرداخت نشده باقی مانده اند تا نشان از استحکام داشته باشند. این آبروها با وجود امتیازهای روشی که با خود دارد حاکی از آن است که معماری روم می‌توانسته بر دیگر نواحی سلطه داشته باشد. طاق‌ها (که اساساً رومی هستند) بی‌وقفه در امتداد مسیر ایستاده اند و به طور نمادین سرزمین پیش رویشان را فتح می‌کنند. حتی خود عمل منتقل کردن آب نوعی سلطه بوده است: سلطه بر طبیعت.

معماری روم

آبرو سواره؛ سگوویا؛ قرن اول یا اوایل قرن دوم میلادی

سگوویا

معماری روم

خانه‌ی چهار گوش

رومی‌ها شیوه‌ی زندگی شان را به سرتاسر امپراتوری برد، تئاترها و آمفی تئاترهایی به سبک رومی ساختند و معابدی برای اجرای آئین‌های خود در نظر گرفتند. یکی از معابد که باقی مانده است با نام خانه‌ی چهار گوش شناخته می‌شود و در شهر فرانسیس نیم (که در گذشته نماسوس نامیده می‌شد) قرار دارد. این معبد که نمونه‌ی واقعی سبک رومی است بر سکویی بلند ساخته شده که پلکانی در قسمت جلو دارد. شیش ستون کورینتی در قسمت جلو به یک هشتی وسیع و حرم می‌رسد؛ ستون‌های تو کار دیوارهای خارجی حرم را تزئین می‌کنند. محققان با مرمت نوشته‌های برنزی و بر زغره‌ی بنا با توجه به رد میخ پرچ‌ها مدت‌ها چنین تصور می‌کردند که این معبد در دوره‌ی آگوستوس به رم و این امپراتور اختصاص یافته بود. نقش طومار با آرایش برگ کنگری بر کتیبه‌ی این بنا به نظر می‌رسد از محراب صلح آگوستوس بر جا مانده باشد و سبک سنگ کاری آن شباهت‌هایی به معبد مارس انتقام جو، در میدانگاه آگوستوس دارد. در واقع محققان این معبد را نشانه‌ی سفر هنرمندان می‌دانند که آثارشان را در رم و نواحی دیگر برجا گذاشته‌اند. با این حال تحقیقات اخیر این نظریه را تحت الشیاع قرار داده، نسبت به این خطر که ممکن است مورخان تاریخ را آنگونه که می‌خواهند بسازند. به نظر می‌رسد رد حاصل از میخ پرچ‌ها می‌تواند به نوشته‌های مختلفی دلالت کند و قطعه‌ی پیش ساخته که در ساختمان به کار گرفته شده، تنها در دوره‌ی تراجان به وجود آمده است. حتی ممکن است این بنا معبدی باشد که بنا به منابع ادبی، به پلوتینا همسر تراجان تقدیم شده باشد.

معماری روم

خانه ی چهار گوش

معماری روم

بنای الخرانه (گنجینه)

در برخی موارد، سنت های معماری بومی در کنار سبک های رومی به تاثیرات مهمی انجامیدند. این موضوع را می توان در نمای بنای الخرانه (گنجینه) در شهر پترا واقع در اردن امروزی در دل سنگ کنده شده است دید. بیننده بعد از طی تنگه ای طولانی و پیچ در پیچ به نام Siq که به سمت مرکز شهر می رود، قبل از هر چیز با این نما رویرو می شود. نبته ها قبیله ی چادرنشینی که پیش از سلطه ی روم در سال 106 میلادی ساکن این منطقه بودند مرده های ثروتمندانشان را در مقبره هایی دفن می کردند که از ماسه سنگ های سرخ ساخته شده بودند. برخی محققان الخرانه را از بناهای یادبود این قوم می دانند. با این حال اکثرا بر این نظرند که این بنا به دوره های تراجانی یا هادریانی تعلق دارد. این بنا که در دل صخره ای طبیعی حک شده است مشابه نمای ظاهری معبدی است با شش ستون زیر زغره ای که با طرح های گیاهان و یک سنتوری تزئین شده است، در طبقه ی دوم، ستون های کناری گوشه های سنتوری شکسته ای را حمل می کنند. میان آن ها یک بنای گرد با سقف مخروطی شکل قرار دارد که روی آن سر مناره ای تزئینی دیده می شود. بعد ها و در دوره های متاخر، محلی ها بر این باور بودند که دزدان دریایی گنج خود را در این سرمناره پنهان کرده اند. نام این بنا نیز با توجه به این اعتقاد انتخاب شده است. بر روی سرمناره جای گلوله دیده می شود که نشان می دهد سعی کرده اند آن را پایین بیاورند.

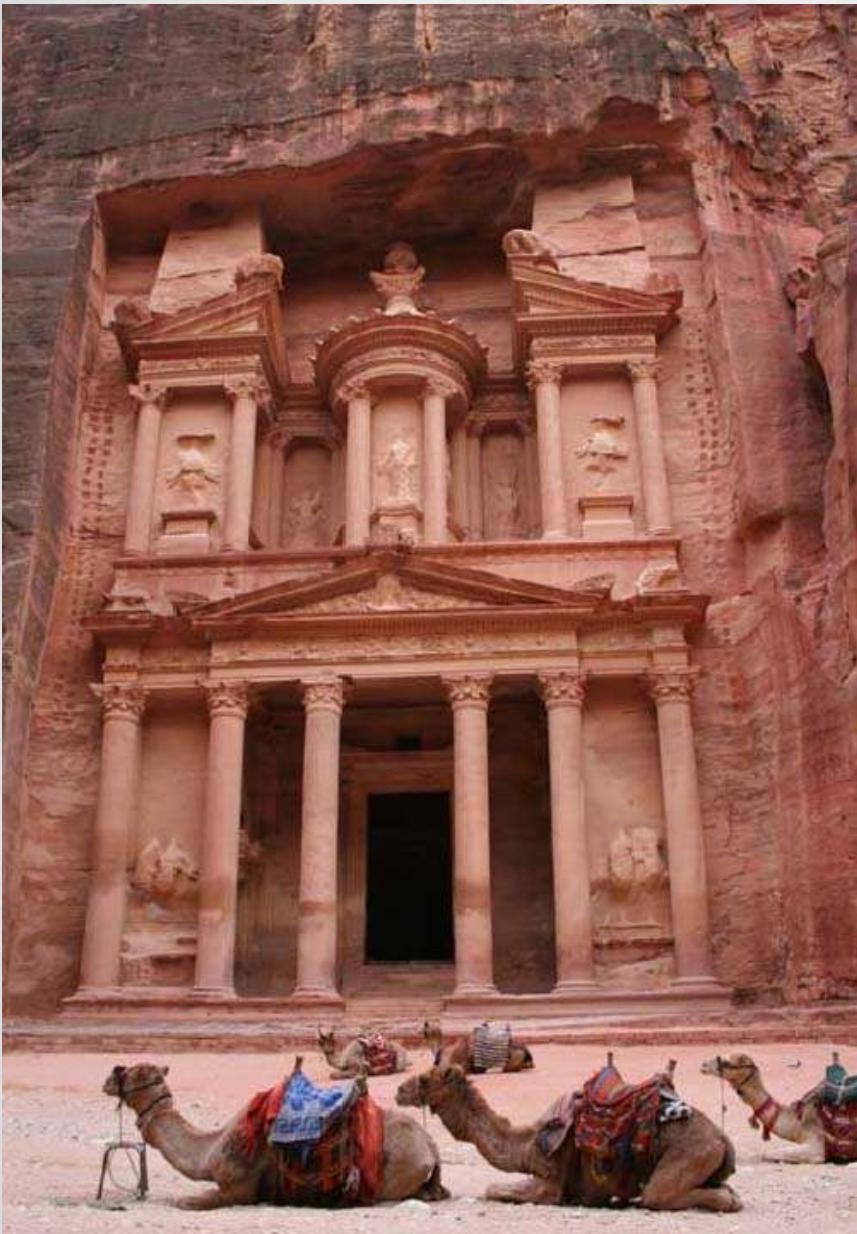
معماری روم

بنای الخرانه (گنجینه)

نمای ظاهری تلفیقی است از مفهومی نبتی با ویژگی های تزئینی رومی؛ برای نمونه سرستون های کورینتی و طرح های گیاهان. مشخصه های مربوط به معماری ساختاری نیستند و این مسئله به نوعی کیفیت آزاد و خیال پردازانه در طراحی انجامیده و از این رو طرح ها به مناظر خیال پردازانه ای نقاشی های دیواری سبک دوم شباهت دارند. این برداشت تخیلی از ویژگی هایی که زمانی ساختاری بوده اند در استان ها و در رم قرن دوم میلادی رایج شده و محققان گاهی آن را به دلیل شباهت به معماری باروک ایتالیا، دوره ای باروک تلقی می کنند. احتمالاً کار کرد این بنا نیز به سنت رومی تغییر کرده است: به نظر می رسد مجسمه های برجسته کاری شده ای میان ستون ها بازنمایی پیکره هایی از فرقه ای ایسیس باشند. از این رو این بنا احتمالاً معبد بوده است. در برخی موارد حکاکی ها و دیگر اسناد مکتوب حاکی از آنند که چه کسی در این استان ها ساخت بنا را سفارش داده است. سفارش دهنده ممکن است محلی باشد یا مقامی رومی و یا حتی خود امپراتور.

معماری روم

بنای الخرانه (گنجینه)

واقع در شهر پترا (اردن امروزی)

معماری روم

گرمابه کاراکالا

تا زمان امپراتوری متاخر معماران در رم تقریبا به کارگیری مستقیم ساخت تیرک و نعل درگاه را کنار گذاشته بودند. به نظر می رسد توجه آن ها بیشتر به استفاده از فضاهای داخلی که به کارگیری بتن ممکن کرده بود، جلب می شد. ستون، زغره و سنتوری نقش تزئینی به خود گرفتند که بر روی لایه ی زیرین از آجر و بتن به شکل طاق ضربی قرار می گرفتند. مجموعه ی گرمابه ی سلطنتی این نکته را به خوب نشان می دهد. با شروع قرن سوم میلادی گرمابه های عمومی به سنتی جافتاده در زندگی رومیان تبدیل شده بودند. امپراتورها عموما این گرمابه ها را بعنوان نشانه ی بخشش در شهرها بنا می کردند. رومیانی که در خانه هایشان حمام نداشتند اغلب اوقات از این گرمابه های عمومی استفاده می کردند اما گرمابه ها کارکردهای دیگری نیز داشتند. آن ها به محلی برای تعامل اجتماعی تبدیل شدند که ممکن بود در آن ها معاملاتی صورت بگیرد و یا افراد ثروتمند برده های خود را به نمایش بگذارند. مجموعه ی گرمابه ی کاراکالا که بین سال های 211 تا 216 میلادی ساخته شده بود در نوع خود شکوه و جلال بی نظیری داشت. این مجموعه که داخل دیوار محیطی به شکل مستطیل قرار داشت شامل این امکانات می شد: خنک خانه، گرمخانه ی دایره شکل، ولرم خانه و همچنین استخری بزرگ، اتاق های تعویض لباس و فضایی برای ورزش یا به اصطلاح زورخانه. وجود تالار سخنرانی، کتابخانه و معبد به تجربه ای چند وجهی در این مجموعه می انجامیدند. تا زمان ساخت مجموعه ی کاراکالا نمای کلی مجموعه ی گرمابه به صورت معیار در آمد بود. همچنین فن آوری لازم برای گرم کردن آب نیز جا افتاده بود. سطح بنا بالاتر از زمین و بر سکویی آجری قرار می گرفت و هوای گرم از کوره به فضای گرمابه منتقل می شد. این سیستم را احتراق زیرین میخوانند.

معماری روم

گرمابه کاراکالا

حتی اندازه‌ی مجموعه‌ی کاراکالا اعجاب انگیز بوده است: ابعاد بنای اصلی ۲۲۰×۱۱۴ متر بوده است. سقف بزرگترین اتاق، بعنی خنک خانه با سه طاق و توزیه ساخته شده است. لوحة‌های سنگ مرمر پر زرق و برق دیوارها را پوشانده بودند و مجسمه‌های روی دیوارها به فضا جان داده بودند. طراحی بنا تاثیر گذار بود. وقتی ماسکسینیتوس دستور ساخت تالار همایش بزرگی را برای مرکز رم داد، معماران از فضاهای نامنقطع و بزرگ ساختمان گرمابه الهام گرفتند. **تالار همایش** (basilica) بازار وازه‌ی یونانی (basileus) به معنای پادشاه در روم تاریخی طولانی دارد. این نوع بنا از دوره‌ی جمهوری به عنوان تالار شهری به کار گرفته شد و خیلی زود به یکی از مشخصه‌های اصلی شهرهای رومی تبدیل شد. یکی از کارکردهای اصلی تالارهای همایش، تامین مکانی مناسب برای جلسات دادرسی بود که به نام امپراتور، عدالت را برقرار می‌کردند. ویتروویوس اصولی برای جایگاه و اندازه‌های آن‌ها به دست داده اما این بناها هیچ گاه یکسان نبوده‌اند و در مناطق مختلف متفاوتند. تالار همایش ماسکسینیتوس، به اندازه‌ای بزرگتر از مجموعه گرمابه‌ی کاراکالا ساخته شد و احتمالاً بزرگترین فضای داخلی مسقف در روم بود. این بنا به سه راهرو تقسیم می‌شد که از میان آن‌ها تنها راهروی شمالی هنوز باقی مانده است.

طاق‌های گهواره‌ای اریب راهروهای کناری را می‌پوشانند و راهروی مرکزی بزرگتر با سه طاق و توزیه بزرگ پوشیده شده بود. طاق ضربی توزیه مانند ساییان وزنش بر ۴ گوشه‌ی آن پخش می‌شود. در دیوارهای بالایی شبستان یک ردیف پنجره قرار داشته است و درنتیجه احتمالاً فضای داخلی تالار با وجود بزرگی اش نور کافی داشته و هوا در آن جریان می‌یافته است. ساختمان دو ورودی داشت: یکی دالانی اریب در انتهای شرقی بود و دیگری پلکانی که از سمت جنوب و به سبک تالارهای اجتماعات روم کشیده شده بود. در برابر هر یک از دو ورودی محراب‌هایی دیده می‌شد. کنستانتنین پس از غلبه بر ماسکسینیتوس، این بنا را به تصرف خود در آورده، نام خود را بر آن نهاد و سردیسی عظیم از خود در محراب غربی قرار داد. مصادره‌های این چنین در روم نامعمول نبودند و نشان می‌دهند تا چه اندازه، حضور شخص در شهر اهمیت داشته است.

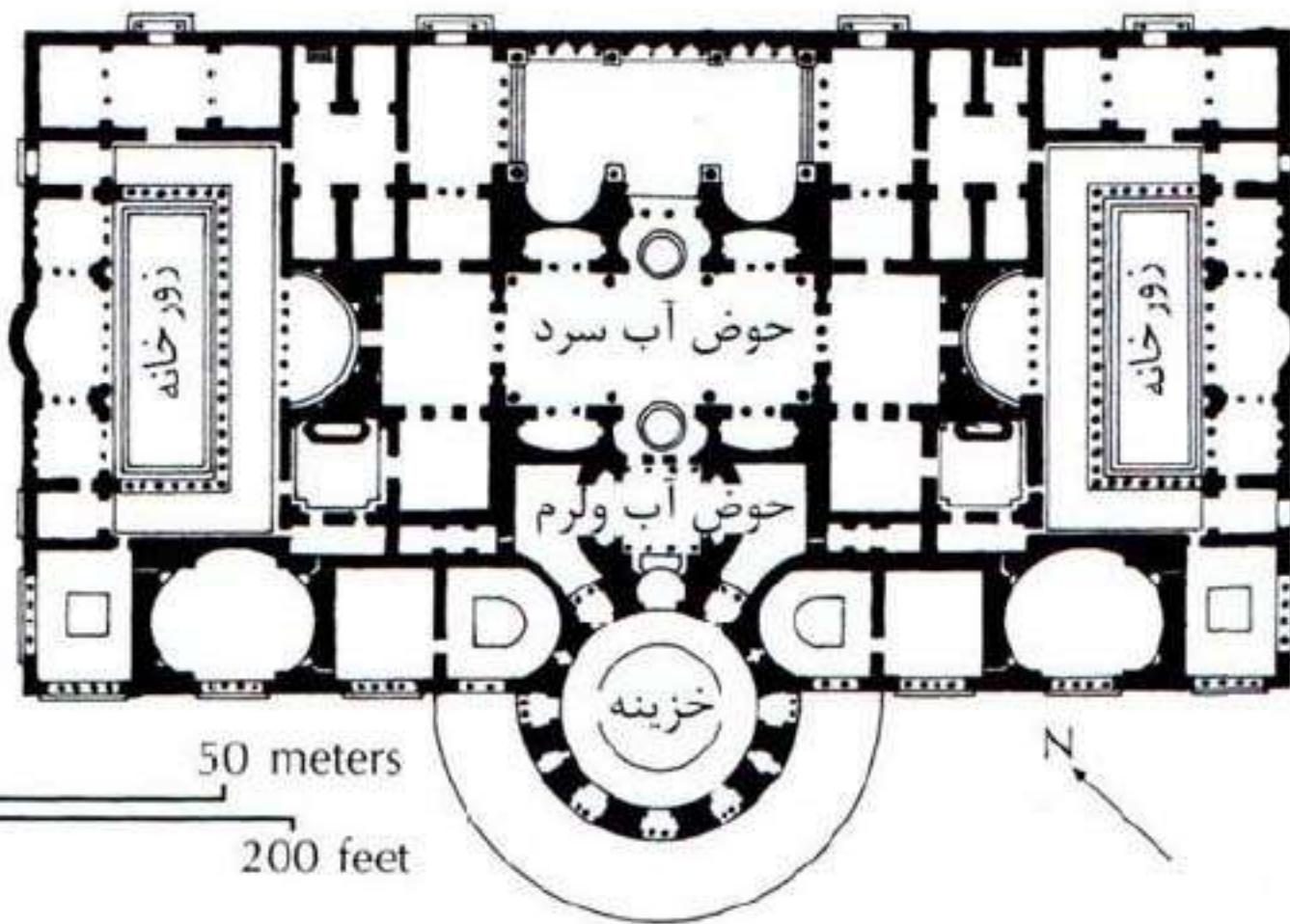
معماری روم

مجموعه‌ی گرمابه‌ی کاراکالا، رم؛ بین سال‌های 211 تا 216 میلادی

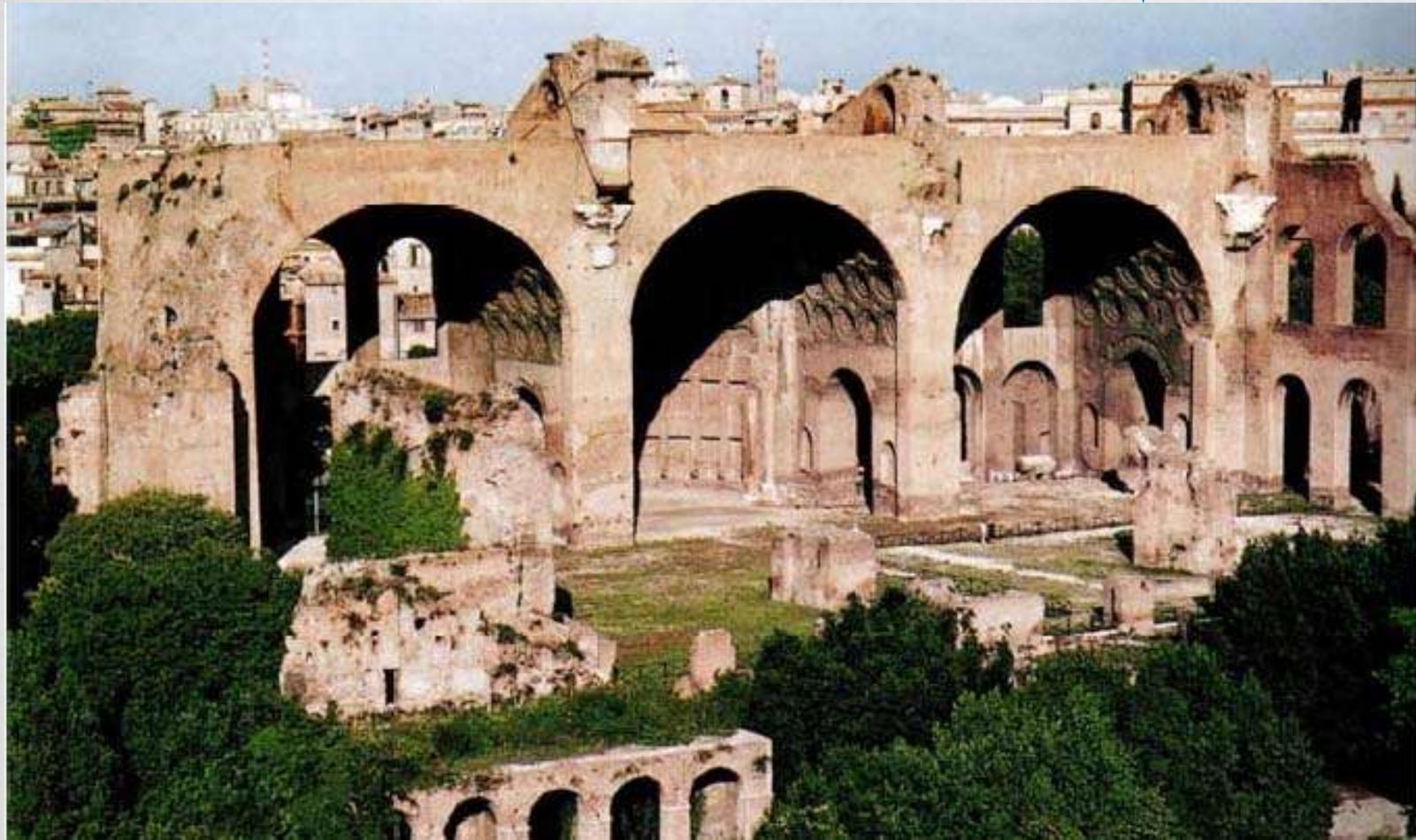

معماری روم

مجموعه گرمابه کاراکالا، رم؛ بین سال های 211 تا 216 میلادی

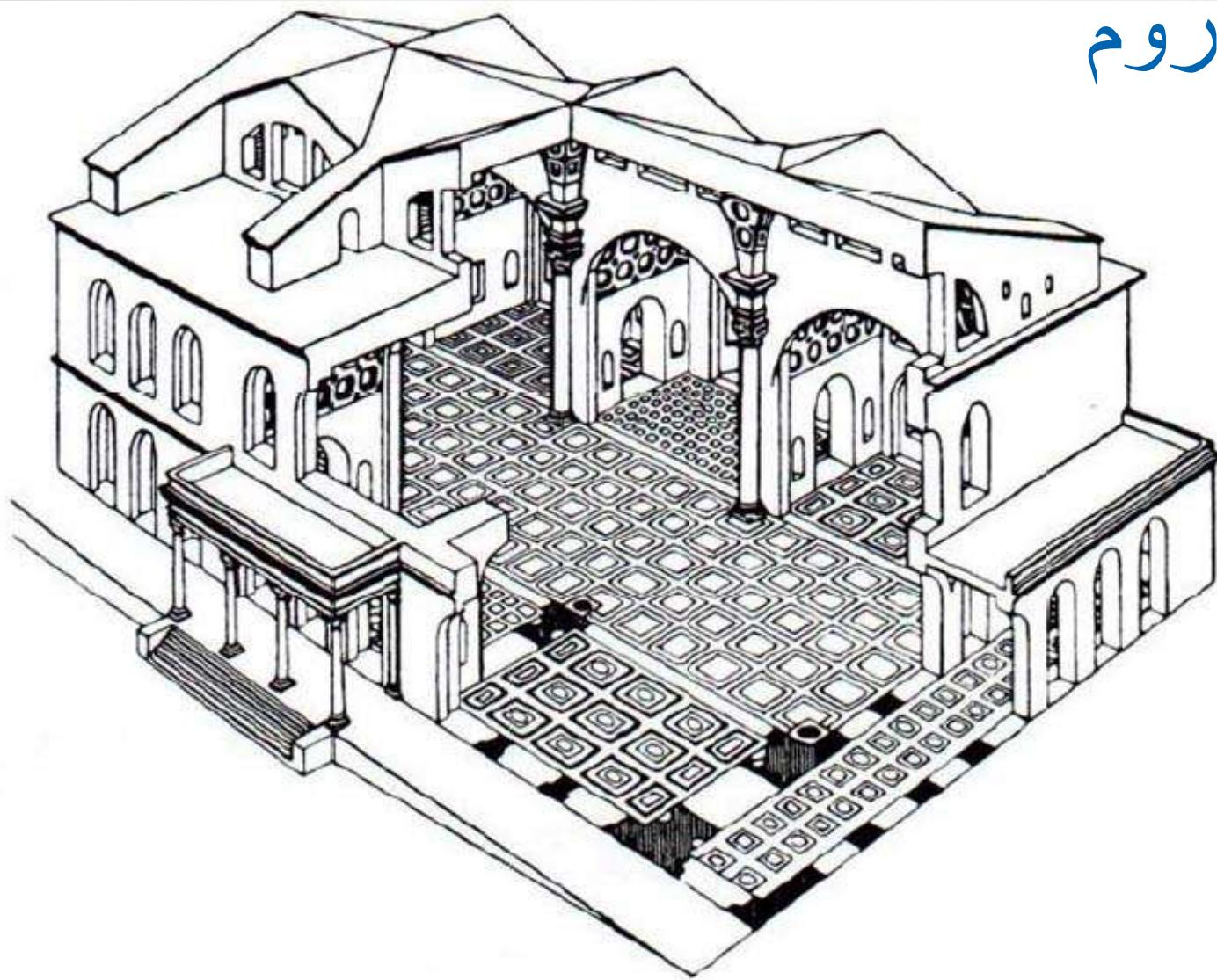

معماری روم

تالار همایش ماکسینیتوس که بعد ها به تالار همایش کنستانتین تغییر نام داد؛ سال 307 میلادی، رم

معماری روم

تالار همایش ماکسینیوس که بعد ها به تالار همایش کنستانتین تغییر نام داد؛ نقشه‌ی بازسازی

معماری روم

در اوایل قرن دوم میلادی دیگر امپراتورهای روم منحصرا ایتالیایی نبودند؛ تراجان اصالتا اسپانیایی بود و سپتیموس سوروس اهل آفریقای شمالی. هر دوی این امپراتورها شهرهای زادگاهشان را با بناهای جدید آراستند. زادگاه سوروس، لپیکس مگنا شهری که امروزه در کشور لیبی است به خوبی بر جا مانده است. امپراتور در این شهر میدانگاه بزرگ و تالار همايون باشکوهی ساخت که راهرویی مرکزی داشت که در هر دو سر به یک محراب (apse) ختم می شد. ستون بندی ها دردو طبقه دسترسی به راهرو های کناری را ممکن می کند که کوتاه تر از شبستان بودند و در نتیجه نمی شد ردیف پنجره‌ی فوقانی را در بخش بالایی دیوار قرار داد. سقف چوبی مدت ها پیش از میان رفته است.

معماری روم

تالار همایش، لپیکس مگنا، لیبی؛ اوایل قرن سوم میلادی

معماری روم

کاخ والریوس

به نظر می‌رسد تحولاتی که پس از قدرت رسیدن والریوس (دیو کلتیان) در معماری روم ایجاد شده، با تغییرات اساسی که وی در جامعه‌ی روم به وجود آورده همسو هستند. بیش از همه این نکته را می‌توان در کاخ او در اسپالاتو (در کرواسی) دید؛ کاخی که مشرف به دریای آدریاتیک است و برای دوران کناره‌گیری اش در سال 305 میلادی ساخته شد. با اینکه این کاخ قرار بود محل اقامت او باشد در اساس سنگری نظامی با دیوارها، دروازه‌ها و برج‌های دفاعی است. مانند اردوگاه‌های نظامی دو ردیف راهروی ستون بندی شده از دروازه‌ها آغاز می‌شند که فضای مستطیل شکل میان دیوارها که حدود 152X198 متر بود را به چهار قطعه‌ی اصلی تقسیم می‌کرد. راهرویی که از دروازه‌ی اصلی کشیده می‌شد، به یک محوطه‌ی ستون بندی شده می‌رسید. ستون‌ها در دو طرف، نعل‌های درگاه‌های قوسی را حمل می‌کنند که به ندرت در دوره‌ی امپراتوری متقدم دیده می‌شند اما در اواخر عصر طلایی رواج داشتند. این ستون‌ها نگاه بیننده را به انتهای محوطه می‌کشانند؛ در انتهای محوطه با قرار گرفتن یک نعل درگاه قوسی در درون سنتوری، بین دو ستون مرکزی قابی شکل گرفته است. امپراتور قبلی دیدارهای عمومی اش را در این مکان انجام می‌داد. پشت این ورودی بزرگ دالانی دیده می‌شد که به تالار اجتماعات راه داشت. سمت چپ محوطه‌ی ستون بندی شده آرامگاه هشت ظلیعی بزرگ وجود داشت که اکنون به عنوان کلیسا‌ی جامع استفاده می‌شود. این نوع آرامگاه سلطنتی، تا حدودی مبتنی بر پانتئون است و از پیش نمونه‌های آرامگاهی شهدای مسیحیان یعنی محل دفن قدیسان شهید است. در سمت راست محوطه‌ی معبدی کوچک قرار داست که به ژوپیتر، خدای حامی دیوکلتیان (والریوس) اختصاص یافته بود. رابطه‌ی مکانی معبد و آرامگاه تناظر موقعیت امپراتور و خدایان را نشان می‌داد.

معماری روم

کاخ والریوس

کاخ والریوس، اسپالاتو، کرواسی، سال 300 میلادی

معماری روم

کاخ دیوکلتیان

محوطه‌ی ستون بندی شده؛ کاخ دیوکلتیان؛ اسپالاتو، کرواسی، سال 300 میلادی

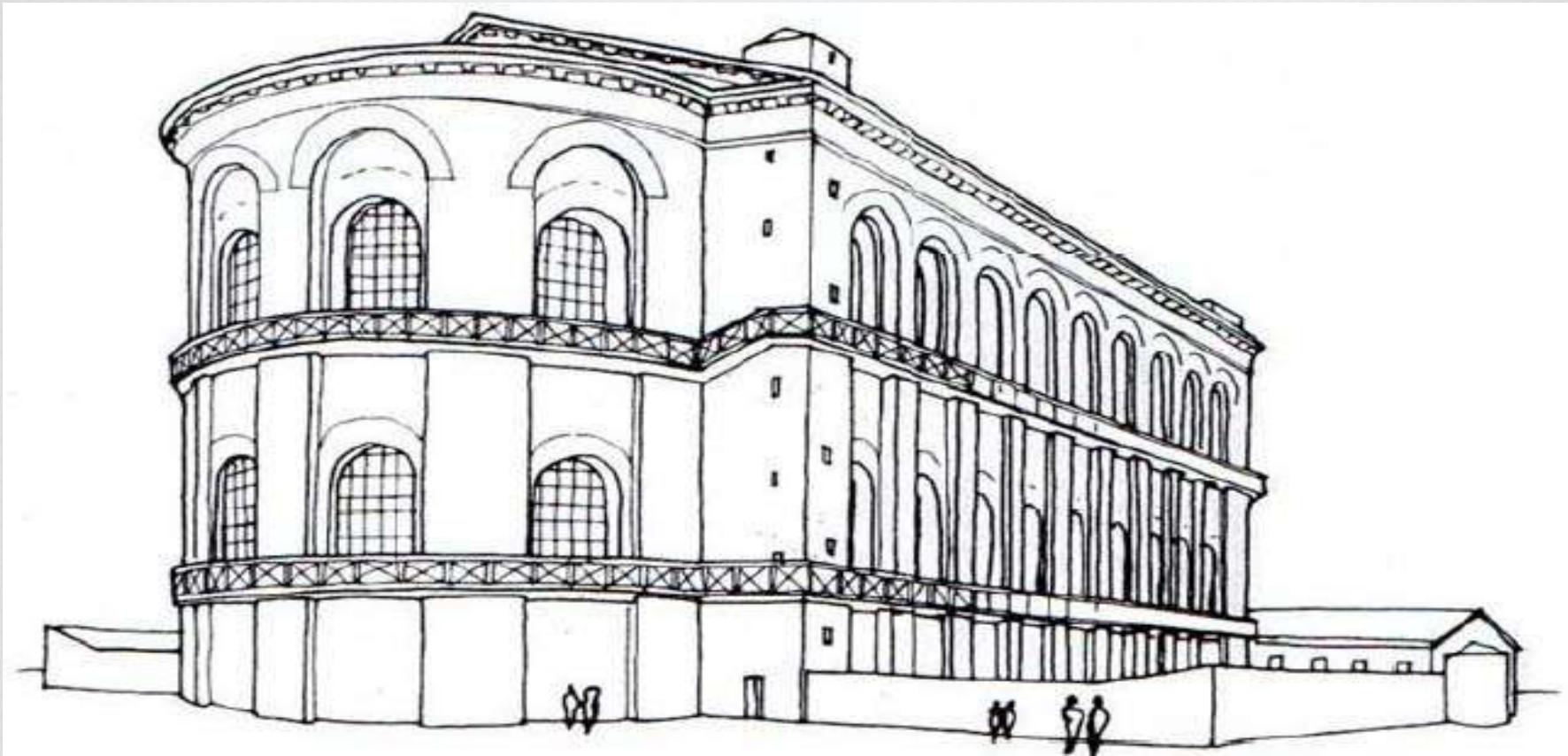
معماری روم

وقتی دیوکلیان (والریس) قدرت را میان تتراتک ها تقسیم کرد هر کدام پایتخت را در منطقه ی متفاوتی از امپراتوری تشکیل داده آن را با به شکوه آراستند. کنستانتنینوس کلوروس پدر کنستانتنین کبیر در تریر (آلمان امروز) مستقر شد. او نیز آنجا تالار هماشی ساخت که اکنون به عنوان کلیسا استفاده می شود . در طراحی آن، اشکل کلاسیک به کلی از میان رفته و فضاهای انتزاعی وسیعی به شکل فضاهای پر و خالی بر جا مانده اند. طاق های بزرگ دیوارهای عظیم را قطع می کنند که اکنون به عنوان پشتبندهای بصری چارچوب پنجره هایی را تشکیل می دهند که زیر آنها بالکن هایی قرار داشته اند. با وجود بزرگ بودن فضای داخل، معمار ماهرانه تصور ابعادی وسیع تر را به دست داده است. پنجره های واقع در محراب بسیار کوچکتر از پنجره های دیوارهای کناری اند؛ سقف محراب نیز کوتاه تر از سقف تالار اصلی است. هر دوی این ویژگی ها این تصور را به وجود می آورند که محراب دورتر از فاصله ی واقعی خود است. نه تنها این ویژگی باعث شده ساختمان بزرگتر به نظر برسد، قرار گرفتن تندیس امپراتور و یا خود او در قسمت محراب این تصور را ایجاد می کرده که او بیش از حد بزرگ است. به بیان دیگر واژگان معماری روم تغییر کرده بود اما هنوز هم معماری برای بیان قدرت به کار می رفته است. رم در طی یک هزاره از شهری کوچک به پایتخت امپراتوری بزرگ تبدیل شد. در طی این سال ها رم شاهد تحولات عظیمی در معماری بود چرا که فن آوری و انگیزه های سیاسی در حال تغییر بودند. ساختار پایه و نعل درگاه با اشکال آزاد که به واسطه ی بتن ممکن شده بودند ترکیب شده و سپس به نفع برداشت های انتزاعی از فضا کنار رفتند.

معماری روم

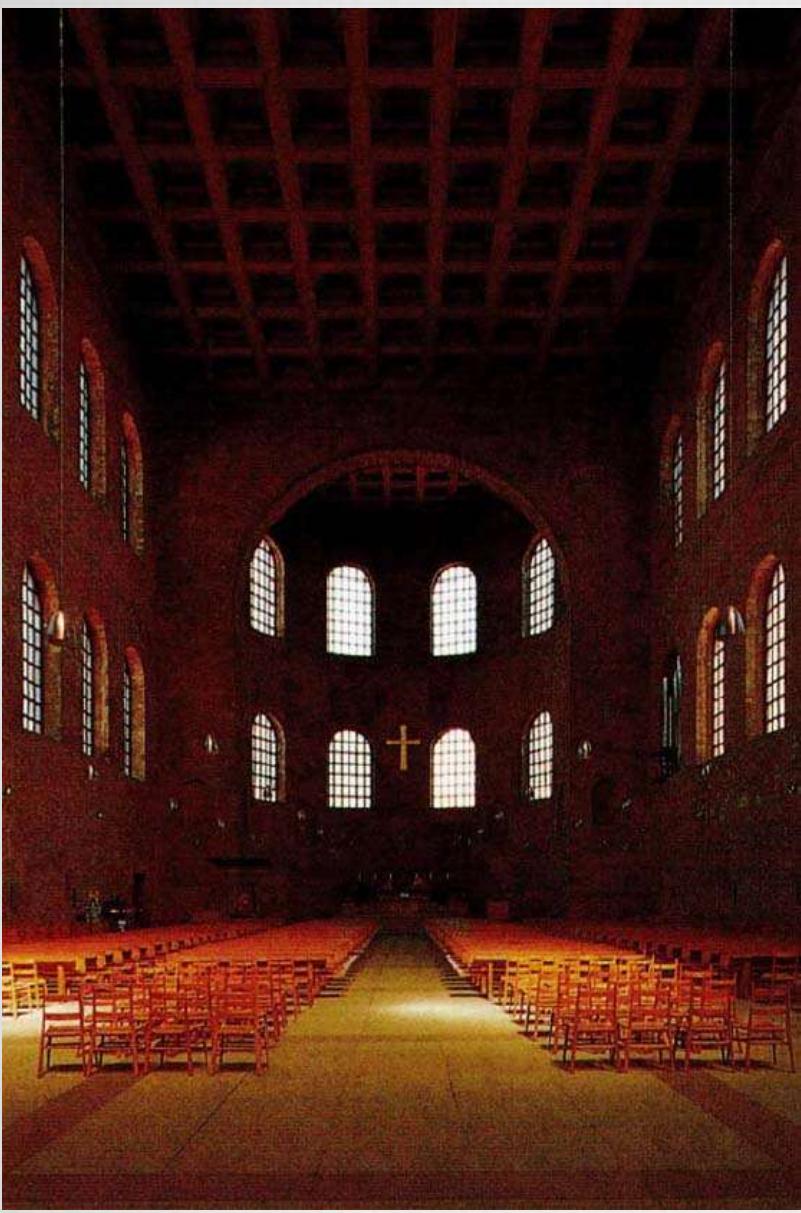
در استان ها، معماری باعث پیشرفت هایی در معیارهای زندگی شد و در عین حال به سلطه‌ی رومیان از طریق ایجاد زمینه‌ی حضور دائمی آن‌ها خارج از مرکز امپراتوری انجامید. مجسمه و نقاشی در ساختمان‌های خصوصی و عمومی به وفور دیده می‌شدند. اغلب مجسمه‌ها پیام سیاسی مهمی به همراه داشتند و سبک آن‌ها متناسب با القا آن محتوا انتخاب می‌شد. در مورد معماری سبکی انتزاعی بر مجسمه سازی عصر طلایی متاخر حاکم شد که احتمالاً به دلیل افزایش علاقه به معنویات و تغییر در برداشت‌های رایج از حکومت بوده است. مجموعه‌ی عظیمی از ساختمان‌ها و نقاشی‌های بر جا مانده نشان می‌دهد هنر نقش موثر در خانه‌ها و اماکن عمومی داشته، و تصویری از مالک را برای بازدیدکنندگان می‌آفریده است.

معماری روم

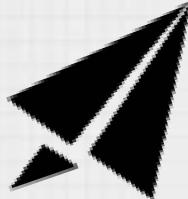
تالار همایش کنستانتینوس کلوروس، تریر، آلمان؛ اوایل قرن چهارم میلادی

معماری روم

داخل تالار همایش کنستانتینوس کلوروس؛ تریر، آلمان، اوایل قرن چهارم میلادی

با تشکر از وقتیون

سعید امیدی / پاییز ۹۲ / دانشگاه آزاد واحد پرند/ استاد کرامت فر
منابع: کتاب آشنایی با معماری جهان، دکتر محمد ابراهیم زارعی
جزوه درس انسان، طبیعت و معماری ، استاد روشنک روشنایی

- WEBSITE: • www.Saeedsun.ir/blog
- EMAIL: • info@saeedsun.ir
- PHONE: • +989388460445

- saeedosun
- @saeedosun

